Finansutskottets betänkande

1983/84:15

om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m. (prop. 1983/84:40, delvis)

I proposition 1983/84:40 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m. har regeringen (finansdepartementet) efter föredragning av statsrådet Kjell-Olof Feldt

1. föreslagit riksdagen att godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i propositionen,

2. framlagt förslag till vissa ekonomisk-politiska åtgärder inom utrikes-, försvars-, social-, kommunikations-, finans-, utbildnings-, jordbruks-, abetsmarknads-, bostads- och industridepartementens verksamhetsområden (bilagorna 1–10).

Bilagorna 1–10 har remitterats till berörda fackutskott och propositionen i övrigt till finansutskottet.

Med anledning av propositionen har motionerna 1983/84:53, 56, 59, 60, 83–87, 90–123 och 131–154 väckts. Motionerna 1983/84:86 yrkandena 1 och 2, 91 yrkandena 1–3, 96 yrkande 4, 100 yrkande 1 och 141 yrkandena 1 och 2 har remitterats till finansutskottet och övriga motioner till berörda fackutskott.

Motion 1983/84:96 yrkande 4 behandlas i finansutskottets betänkande 1983/84:18.

Utskottet behandlar i detta betänkande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken samt de med anledning av propositionen väckta motionerna

1983/84:86 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp), i vad avser yrkandena 1 och 2, vari hemställs

1. att riksdagen godkänner de riktlinjer för den ekonomiska politiken som anförts i motionen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av permanenta besparingar i fråga om sjukförsäkringen, statsbidragen till arbetslöshetskassorna, statsbidragen till kommunerna, m. m.,

1983/84:91 av Ulf Adelsohn m. fl. (m), i vad avser yrkandena 1–3, vari hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som föreslås i motionen,

2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som föreslås i motionen,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om statsskuld- och kreditpolitiken,

1983:84:100 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c), i vad avser yrkande 1, vari hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen,

1983/84:141 av Lars Werner m. fl. (vpk), i vad avser yrkandena 1 och 2, vari hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som förordats i motionen,

2. att riksdagen beslutar uttala att den kommunala beskattningsrätten av juridiska personer helt skall återställas i enlighet med vad som anförts i motionen och hos regeringen begära nödvändiga åtgärder i enlighet härmed.

I detta sammanhang behandlar utskottet de med anledning av proposition 1983/84:26 om särskilda sysselsättningsåtgärder för budgetåret 1983/84 väckta motionerna

1983/84:21 av Lars Werner m. fl. (vpk), i vad avser yrkandena 1 och 4–6, vari hemställs

1. att riksdagen uttalar att i syfte att trygga rätten till arbete bör skapas dels 100 000 nya arbeten i den offentliga sektorn inom en period på tre år, dels 100 000 nya arbeten i industriell verksamhet inom en period på tio år,

4. att riksdagen uttalar sig för en övergång till fleråriga budgetperioder i enlighet med vad som anförs i motionen,

5. att riksdagen uttalar att i samband med en utvidgning av de kommunala skyldigheterna kommunerna ges ekonomiska ramar och övergripande ansvar i enlighet med vad som anförs i motionen,

6. att riksdagen uttalar att 35 000 nya arbeten i den offentliga sektorn bör tillkomma under år 1984,

1983/84:34 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp), i vad avser yrkande 1, vari hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om finansiering av arbetsmarknadspolitiska insatser med besparingar inom andra områden och ej skattehöjningar.

Propositionen

Den ekonomiska politiken

I propositionen framhålls att man nu kan se framåt mot en förstärkning av den internationella konjunkturen och av den inhemska efterfrågan.

Därmed aktualiseras tidpunkten för de budgetpolitiska åtgärder som redan i våras ansågs oundvikliga. För att få full effekt under år 1984 måste beslut tas av riksdagen i höst.

Regeringens ekonomisk-politiska strategi har tre grundläggande utgångspunkter.

1. Stabila förutsättningar måste råda för att åstadkomma en långsiktig expansion av produktion, investeringar och sysselsättning. Den konkurrensutsatta sektorn i svensk ekonomi måste utgöra motorn i en sådan utveckling. Detta kräver bl. a. att kostnadsläget förblir gynnsamt och att lönsamheten är god, inte minst i jämförelse med finansiella och mera improduktiva verksamheter.

En framgångsrik expansion i den konkurrensutsatta sektorn skapar också ekonomiska resurser för att finansiera den offentliga sektorns verksamhet och är därmed av avgörande betydelse såväl för den sociala välfärden som för sysselsättningen i stort. Det är endast genom en stabil expansion av den konkurrensutsatta sektorn som det blir möjligt att eliminera underskottet i bytesbalansen och samtidigt upprätthålla full sysselsättning och ett högt resursutnyttjande i den svenska ekonomin.

2. Ett växande budgetunderskott innebär ett hot mot en framgångsrik stabilisering av pris- och kostnadsutvecklingen.

Underskottet är möjligt att finansiera utan stora svårigheter så länge anspråken från andra sektorer i ekonomin är små. När emellertid i en uppgångsfas investeringar och konsumtion ökar måste statens upplåning begränsas för att inte inflationen skall ta ny fart och räntorna drivas i höjden. Om det sker drivs nämligen kostnaderna upp och investeringsuppgången inom industrin bryts.

I en uppgångsfas av det slag vi nu står inför måste såväl privat som offentlig konsumtion hållas stram.

3. Denna strategi, med väl avvägda inslag av såväl expansion som åtstramning, ställer särskilt stora krav på fördelningspolitiken. De uppoffringar som blir nödvändiga för det svenska folket måste fördelas efter bärkraft. Det kan dock inte undvikas, att det stora flertalet av medborgarna får känna av krispolitikens bördor. Kraven på en rättvis fördelningspolitik utgår inte bara från en moralisk övertygelse, utan bygger också på förvissningen att krispolitiken endast kan bli framgångsrik om den får stöd från breda folkgrupper.

En huvuduppgift i fördelningspolitiken är att stärka sysselsättningen. De expansiva inslagen i krispolitiken innebär också att förutsättningar ges för att successivt skapa nya arbetstillfällen och återgå till full sysselsättning. Härtill kommer de mycket omfattande arbetsmarknadspolitiska åtgärder som har vidtagits det senaste året för att kortsiktigt motverka arbetslösheten.

Regeringens bestämda föresats att bekämpa inflationen bygger inte minst på övertygelsen om att en låg inflation är en nödvändig förutsättning för att stärka sysselsättningen. Härtill kommer att en lägre inflation i sig innebär en viktig fördelningspolitisk vinning.

Det är redan nu möjligt att se positiva tecken rörande industrisysselsättningen och det finns sammantaget goda förutsättningar för att arbetslösheten skall kunna minska under loppet av år 1984.

En ljuspunkt i den ekonomiska bilden är vidare att kommunernas och landstingens finansiella situation år 1984, totalt sett, förefaller att bli väsentligt starkare än vad som tidigare fanns anledning att befara. Bl. a. som följd härav blir det möjligt att hålla den kommunala utdebiteringshöjningen på en mycket låg nivå nästa år.

Tillväxten i år i den svenska ekonomin blir förhållandevis måttlig. Utrikeshandeln svarar för ett kraftigt positivt bidrag, medan å andra sidan den inhemska efterfrågan minskar något. De bedömningar som nu kan göras pekar mot en delvis annan situation nästa år. Utrikeshandeln väntas svara för en viss fortsatt expansion. Visserligen blir de ytterligare marknadsandelsvinster som devalveringen kan ge 1984 mindre än i år, men å andra sidan är det troligt att draghjälpen från den internationella konjunkturuppgången blir mera påtaglig.

I fråga om den inhemska efterfrågan är det troligt att det nästa år sker en omsvängning i positiv riktning för såväl privat konsumtion som investeringar och lager. Genom denna uppgång i den svenska ekonomin, understödd av det internationella uppsvinget, är det uppenbart att tiden nu är mogen för att strama åt finanspolitiken.

Mot denna bakgrund föreslås därför en rad åtgärder som syftar till att begränsa utgiftsökningarna och förstärka inkomsterna. Det blir därvid ofrånkomligt med ingrepp som innebär direkta nedskärningar av statsutgifterna och även vissa skattehöjningar. Härtill kommer att en rad åtgärder föreslås som syftar till att bryta eller dämpa automatiken i utgiftsökningarna. Detta sker i enlighet med det synsätt som regeringen gav uttryck för i kompletteringspropositionen i våras och som bl. a. innebär att olika indexbundna utgifter anpassas till regeringens inflationsmål på 4 % för år 1984.

Den bedömning som görs i propositionen av den svenska ekonomins utveckling år 1984, innebär i flera avseenden en positiv utveckling. Arbetslösheten bör kunna minskas, investeringarna ökas efter flera års kraftig minskning och nedgången i den privata konsumtionen brytas. I industrin kan förutses en fortsatt markant produktionsökning, ett höjt kapacitetsutnyttjande och en vändning uppåt av investeringar och sysselsättning. Situationen i kommunerna ser betydligt mera gynnsam ut än tidigare. Överskottet i utrikeshandeln kan förväntas öka ytterligare, vilket möjliggör en fortsatt minskning av underskottet i bytesbalansen. Enligt propositionen kan den ekonomiska tillväxten nästa år väntas bli icke obetydlig och uppgå till nära 3 %.

Budgetpolitiken

Ett dominerande långsiktigt problem inom den ekonomiska politiken är att sparandet i den svenska ekonomin har sjunkit dramatiskt sedan mitten av 1970-talet. Nedgången i sparandet sammanhänger direkt med den snabba ökningen av det statliga budgetunderskottet. Långsiktigt måste ett förbättrat sparande väsentligen åstadkommas inom den offentliga sektorn och då i första hand genom en begränsning av det statliga budgetunderskottet.

Särskilda ansträngningar i denna riktning bör sättas in under perioder av god tillväxt i övriga delar av ekonomin. Enbart på det sättet kan enligt föredraganden statsfinanserna förbättras utan negativa effekter på sysselsättning och social välfärd. År 1984 kommer rimligen att bli ett år med god tillväxt i den totala efterfrågan. Därför bör åtgärder för att stärka statsbudgeten aktualiseras redan nu.

En annan viktig aspekt på budgetpolitiken är ansträngningarna att begränsa automatiken i utgiftsökningarna. Regeringens mål är att bringa ned den svenska inflationstakten till den nivå som allmänt föreligger i våra viktigare konkurrentländer.

På kort sikt kan en lägre inflationstakt innebära att budgetunderskottet tenderar att öka. Därför är det, framhåller föredraganden, av stor vikt att just i en situation av snabbt sjunkande inflation sätta in åtgärder för att så långt möjligt förhindra att den tidigare höga inflationstakten automatiskt länkas vidare till statsbudgetens utgiftssida.

Mot denna bakgrund framläggs förslag om åtgärder för att dels begränsa utgiftsautomatiken, dels stärka statsbudgeten.

I syfte att *begränsa utgiftsautomatiken* föreslås

- att uppräkningen av utgiftsramen för militärt försvar och civilförsvar begränsas till högst 4 % under år 1984,
- att uppräkningen av basbeloppet för år 1984 grundas på den faktiska prisutvecklingen, men att avdrag görs för den del som är föranledd av devalveringen,
- att den automatiska kostnadskompensationen för Sveriges Radio AB begränsas,
- att uppräkningen av den tidskoefficient som används i det statliga bostadslånesystemet begränsas till högst 4 % under år 1984,
- att prisomräkningen av de statliga myndigheternas anslag för budgetåret 1984/85 görs med avdrag för devalveringseffekten.

I detta sammanhang föreslås också att det extra tilläggsbeloppet avskaffas, dvs. det tillägg som infördes för år 1983 som kompensation för att basbeloppet numera räknas upp bara en gång per år. De medel som härigenom frigörs föreslås bli omfördelade till de sämst ställda pensionärsgrupperna och till handikappade. Föredraganden uttalar slutligen också att taxesättningen inom de statliga affärsverken bör följa sådana principer att

den ger ett aktivt bidrag till möjligheterna att nå det mål för inflationsbekämpningen som regeringen har ställt upp.

I fråga om de *budgetförstärkande* förslagen har en viktig utgångspunkt för valet av åtgärder varit att sådana åtgärder som har en direkt negativ påverkan på sysselsättningen i möjligaste mån skall undvikas. Kombinationen av utgiftsnedskärningar och inkomstförstärkningar har vidare utformats så att förslagen sammantaget står i överensstämmelse med regeringens fördelningspolitiska strävanden.

De förslag till *utgiftsbegränsande åtgärder* som läggs fram i propositionen fördelar sig på berörda departement enligt följande.

Inom *utrikesdepartementets* verksamhetsområde föreslås att biståndet under 1984/85 skall rymmas inom en i förhållande till budgetåret 1983/84 oförändrad medelsram.

Chefen för *försvarsdepartementet* föreslår att medelstilldelningen till civilförsvaret och det ekonomiska försvaret begränsas framför allt i fråga om stödet till skyddsrumsbyggande och lageruppbyggnaden av gasbensin.

Besparingsförslagen inom *socialdepartementets* ansvarsområde berör såväl pensionsområdet som sjukförsäkringen. Vad beträffar pensionsförmånerna har utgångspunkten varit att ingen enskild skall få en sänkning av nu utgående förmåner. Förslag läggs fram om skärpt inkomstprövning av hustrutillägget. Regeringen kommer vidare att överväga möjligheterna att avräkna pensionstillskotten även mot andra inkomster än ATP.

I fråga om sjukförsäkringen kommer att föreslås bl. a. att åtgärder vidtas för att minska samhällets kostnader för läkemedel samt att patientavgifterna höjs både för läkemedel och för besök hos privatpraktiserande läkare och sjukgymnast. En motsvarande anpassning av patientavgifterna inom den offentliga sjukvården förutsätts komma att ske i samband med att man fastställer sjukförsäkringens ersättningar till sjukvårdshuvudmännen för år 1985. Åtgärder kommer vidare att föreslås beträffande reglerna för sjukpenning under utlandsvistelse samt ersättningen från sjukförsäkringen till sjukvårdshuvudmännen för barn- och ungdomstandvården.

Chefen för *kommunikationsdepartementet* föreslår att SJ:s investeringsram för 1984/85 skall skäras ned. Föredraganden aviserar också att förslag kommer att läggas fram om vissa budgetförstärkande åtgärder beträffande televerket.

För *utbildningsdepartementets* del föreslås en minskning av stödet till driften av grundskolan och gymnasieskolan liksom av stödet till folkhögskolan och kommunal vuxenutbildning. Vidare föreslås vissa utgiftsbegränsningar på Sveriges Radios område samt nedläggning av hela organisationen för läkarutbildning, tandläkarutbildning, förskollärarutbildning eller

fritidspedagogutbildning på vissa orter. Förslag läggs också fram om en omläggning av studiemedelssystemet och om en skärpt prövning av studiehjälp.

Inom *jordbruksdepartementets* verksamhetsområde föreslås att vissa miljöavgifter skall införas eller utökas. Avgifterna skall ses som ett inslag i strävan att motverka miljöförstörelse. Samtidigt stärks statsbudgeten. Vidare föreslås att subventionerna på kött, fläsk och ost slopas. Denna minskning av subventionerna bör av statsfinansiella skäl träda i kraft så snart det är administrativt möjligt.

Inom *arbetsmarknadsdepartementets* område har regeringen tidigare lämnat förslag till riksdagen om att de enskilda beredskapsarbetena skall ersättas av s.k. rekryteringsplatser. Samtidigt minskas subventionsnivån från 75% till 50% av lönekostnaden, vilket leder till minskade statliga utgifter per arbetstillfälle. Arbetsmarknadsministern föreslår vidare bl.a. att omställningsbidraget vid lokala sysselsättningskriser skall avskaffas.

Inom *bostadsdepartementets* område föreslås att de s.k. retroaktiva räntebidrag som hänför sig till tiden mellan husets färdigställande och utbetalningen av bostadslånet tas bort och vad gäller hyres- och bostadsrätter ersätts med lån. Därutöver aviseras åtgärder för att utjämna belastningen mellan olika kategorier av boende och för att förstärka statsinkomsterna. Dessa åtgärder i syfte att begränsa underskottet i statsbudgeten har kompletterats med vissa fördelningspolitiskt betingade åtgärder. Förslag läggs om att bostadsbidragen skall höjas den 1 april 1984.

Inom *industridepartementets* ansvarsområde konstateras med anledning av den minskade oljekonsumtionen att målet för beredskapslagring av oljeprodukter kan sänkas. Detta möjliggör betydande begränsningar i utgifterna för inköp av oljeprodukter för beredskapslagringsändamål. Dessutom avskaffas eller minskas ett antal av de stöd som finns inom industridepartementets övriga verksamhetsområde.

Av stor betydelse för att långsiktigt stärka statsbudgeten är en inriktning av den ekonomiska politiken som syftar till att främja produktionstillväxten. Därmed kommer ett ökat skatteunderlag att successivt medföra högre statsinkomster.

Även om sålunda skatteintäkternas ökning väsentligen måste åstadkommas genom en ökad tillväxt i ekonomin är det nödvändigt att, vid sidan av utgiftsnedskärningar, genomföra vissa *skattehöjningar* för att uppnå en erforderlig förstärkning av statsbudgeten.

Förslag om sådana höjningar läggs fram eller aviseras beträffande
- försäljningsskatten på motorfordon,
- beskattningen av realisationsvinster på bostadsrätter,
- skatten på tobak,
- skatten på alkoholhaltiga drycker,
- förmögenhetsskatten, som föreslås bli tillfälligt höjd vid 1984 års taxering.

Vidare föreslår regeringen att det extra avdraget för forskning och utveckling avskaffas fr. o. m. år 1984. Som ett led i regeringens ekonomiskpolitiska åtgärder föreslås i annat sammanhang (prop. 1983/84:48) slutligen också att beskattningen av realisationsvinster på aktier skärps och att en ny punktskatt införs på omsättningen av aktier och vissa andra värdepapper.

Sammantaget innebär förslagen till utgiftsbegränsningar och inkomstförstärkningar att statsbudgeten förbättras med ca 7 miljarder kronor räknat för helt budgetår och jämfört med beräkningarna i vårens långtidsbudget. Dessutom leder förslagen till en minskad belastning inom socialförsäkringssektorn.

Motionerna

I *motion 86* (fp) betonas att folkpartiet förordar samma ekonomiska politik i dag som före valet 1982 och att partiet i det avseendet skiljer sig markant från socialdemokraterna.

Målet för den ekonomiska politiken måste vara att hålla tillbaka lönekostnadsökningen samtidigt som löntagarnas reallöner efter skatt åtminstone upphör att minska. Motionärerna anser att tre förutsättningar är särskilt viktiga för att detta mål skall kunna nås, nämligen att inflationen dämpas, att skatterna inte höjs och att skattereformen fullföljs.

Nyckeln till framgång för den ekonomiska politiken ligger av flera skäl i en stram finanspolitik. En sådan politik kan teoretiskt innebära såväl högre skatter som minskade utgifter. Skattehöjningsvägen är emellertid av tre skäl stängd:

- Man måste avstå från skattehöjningar för att kunna klara reallönerna efter skatt vid låga lönekostnadsökningar.
- Vid givet budgetunderskott är det risk för att inflationen blir högre vid högre offentlig utgiftsnivå och skattetryck. En framgångsrik inflationsbekämpning förutsätter därför att utgiftssidan hålls tillbaka.
- Vi har nu med all sannolikhet nått skattetaket. Det innebär att höjda skattesatser inte längre ger ökade statsinkomster.

Mot denna bakgrund förespråkar motionärerna utgiftsnedskärningar.

Besparingspolitiken har i den politiska debatten ibland ställts emot en rättvis fördelningspolitik. För att leda denna motsatsställning i bevis har man i regel jämfört effekterna av utgiftsnedskärningarna på enskilda hushåll med ett läge där över huvud taget ingenting förändras. Det är, framhåller motionärerna, naturligtvis helt orealistiskt.

Redan på kort sikt kommer uteblivna besparingar att leda till effekter på inflation, räntor m. m. som drabbar hushållen i ungefär samma utsträckning som besparingarna. På längre sikt skulle en sådan politik fördjupa de ekonomiska problemen och innebära ett hot mot välfärden.

Motionärerna tar fasta på regeringens uttalande att tiden nu är mogen för att strama åt finanspolitiken. Enligt motionärerna sker det tyvärr alltför sent och alltför lite. De åtgärder som nu redovisas räcker inte för att klara oförändrat budgetunderskott. Ändå förefaller regeringen ha bottenskrapat vad man uppfattar som besparingsmöjligheterna.

Motionärerna påpekar att regeringen närmast uppmanar kommunerna att nu expandera sin verksamhet under 1984 och 1985. Det är enligt motionärernas mening mycket oklokt. Den förbättrade finansiella ställningen i kommunsektorn borde motivera en indragning av kommunala inkomster för att undvika risken för expansion snarare än uppmaningar till expansion.

Regeringen har tidigare gjort ett stort nummer av den s. k. avindexeringen. Av detta har, framhåller motionärerna, det nu blivit platt intet. I propositionen föreslås en verklig avindexering endast för försvaret (under ett år) och för bostadslån. Någon diskussion om hur denna avindexering skall kunna leda till lägre inflation förs försiktigtvis inte. Motionärerna konstaterar att hela detta projekt nu sjunkit ihop till en krumelur i marginalen. Folkpartiet kan inte acceptera den föreslagna metoden för begränsningar av försvarets automatiska kostnadskompensation.

Motionärerna konstaterar att regeringens fördelningspolitik uppenbarligen bygger på att även små besparingar i de offentliga utgifterna måste kombineras med skattehöjningar för "de rika". Detta innebär att sparande och risktagande även framgent kommer att drabbas hårt samtidigt som utgiftsbegränsningarna blir otillräckliga. Folkpartiet anser att det är orimligt att göra detta till ett villkor för en realistisk finanspolitik. Regeringens samlade ekonomiska politik är därför dömd att misslyckas.

I regeringens proposition tecknas en i vissa avseenden ljusare bild av den ekonomiska utvecklingen i Sverige än vad som är fallet i konjunkturinstitutets höstrapport. I propositionen förutses sålunda en väsentligt mera positiv utveckling av investeringarna, framför allt inom industrin, och av exporten. Detta leder till att regeringen får en mera positiv BNP-utveckling under 1984 än konjunkturinstitutet och att såväl handels- som bytesbalansens saldo blir ett par miljarder bättre än i konjunkturinstitutets prognos.

Motionärerna avser att i januari 1984 ge en samlad redovisning av vilka besparingar de anser vara nödvändiga, liksom vilka åtgärder som erfordras för att säkerställa skattereformens fullföljande.

Redan nu bör emellertid beslut fattas om väsentligt större besparingar än vad regeringen föreslår, anser motionärerna. De för åter fram förslag om besparingar inom sjukförsäkringen, statsbidrag till arbetslöshetskassorna, statsbidrag till kommunsektorn, fortsatt reducering av räntebidrag, hyresrabatter och andra subventioner på bostadsområdet, slopande av skattereduktionen för fackföreningsavgifter, försäljning av statliga företag samt vissa åtgärder för att lyfta ut bostadslån från statsbudgeten. Besparingsförslagen (exkl. utlyftning av statliga lån) uppgår enligt motionärerna till ca

9,7 miljarder kronor och bör enligt deras mening kunna träda i kraft från 1 januari 1984.

Regeringen uppskattar själv sina besparingsförslag till totalt 5,4 miljarder kronor. Denna summa är, anser motionärerna, rent fiktiv, eftersom den inrymmer både engångsbesparingar, fondupplösningar och besparingar som aldrig inträffar samtidigt i tiden. Efter avdrag för sådana poster återstår ca 3,6 miljarder kronor i egentliga besparingar.

Förutom besparingarna innehåller propositionen också förslag om ett antal skattehöjningar.

Motionärerna tror emellertid inte att de totala skatteintäkterna stiger med de förutsatta 2 miljarder kronorna. Erfarenheten visar att skattetrycket i Sverige nu nått sådan höjd att ytterligare höjningar av skattesatser möjligen ger större intäkter för just den skatten, men samtidigt lägre intäkter från andra skatter. Detta beror dels på att basen för dessa skatter minskar, dels på att människors beteende påverkas. De totala skatteintäkterna kommer därför inte att stiga på det sätt regeringen påstår.

Slutsatsen av detta är att de av regeringen nu föreslagna åtgärderna är klart otillräckliga för att hålla budgetunderskottet på oförändrad nivå under nästa budgetår.

Folkpartiet avvisar de föreslagna skattehöjningarna. Den ökade skatten på vin, sprit och tobak godtas dock eftersom denna höjning motiveras av önskemålet att begränsa alkohol-och tobakskonsumtionen.

Propositionens besparingsförslag är i vissa fall vaga och ofullständigt underbyggda. Motionärerna avvisar nedskärningen av biståndet till de fattiga länderna och förslagen om återinförd äktamakeprövning och slopad bidragsdel inom studiehjälpen. Vad gäller antalet platser på vissa högskoleutbildningar delar motionärerna bedömningen att de bör minska, men man för fram ett eget förslag till ortsfördelning. I övrigt accepterar motionärerna flertalet av de föreslagna besparingarna.

I *motion 91* (m) framhålls att under regeringens första år vid makten har skillnaderna blivit allt större mellan den politik socialdemokraterna gick till val på och den som kommit att föras i regeringsställning. Löften om sänkt arbetslöshet, värdesäkrade pensioner, fart på bostadsbyggandet etc. har brutits när de ställts mot den krassa ekonomiska verkligheten.

Den inledda konjunkturuppgången kommer i lika liten utsträckning som uppgången 1979/80 att kunna bryta den trendmässiga nedgången i den svenska ekonomin. Så länge de offentliga utgifterna, skattetrycket, budgetunderskottet, regleringarna m.m. fortsätter att öka kommer en konjunkturuppgång bara att leda till en tillfällig förbättring av Sveriges ekonomiska läge. Behovet av strukturpåverkande insatser växer hela tiden oavsett den konjunkturella utvecklingen.

Grundfelet i regeringens ekonomisk-politiska strategi är att de strukturella bristerna negligeras. Med hjälp av en låg löne- och prisstegringstakt skall vi enligt regeringen häva oss ur den ekonomiska krisen. Låga löner

och prisstegringar är visserligen nödvändiga men långtifrån tillräckliga. Därutöver krävs för det första en mycket kraftig bantning av de offentliga utgifterna och en neddragning av budgetunderskottet.

För det andra krävs en sänkning av skattetrycket så att drivkrafterna bakom arbete, investeringar, sparande och risktagande stimuleras.

För det tredje krävs ordentliga systemförändringar som syftar till en omstrukturering av den offentliga sektorn. I motionen understryks att en ökad privatisering, konkurrens, avgiftsfinansiering och avreglering är nödvändig för att tillväxttakten i vår ekonomi varaktigt skall återställas.

Trots det kraftigt ökade skattetrycket klarar inte regeringen att hålla budgetunderskottet för nästa budgetår kvar på den redan alltför höga nivån. Den av regeringen föreslagna politiken går rakt emot den som Sverige behöver för att lösa de strukturella balansbristerna. Därmed raseras också förutsättningarna för att uppnå målen sänkt arbetslöshet och låg inflation.

Regeringen saknar en trovärdig politik för att bekämpa inflationen, trots att den prioriterar just denna sak. Anti-inflationspolitiken består endast av mycket begränsade förslag till utgiftsnedskärningar samt ett inflationstak på 4 % för en liten del av de utgifter som påverkas av inflationen. Den centrala delen av anti-inflationspolitiken tycks vara att regeringen "hoppas" på låga avtalsmässiga löneökningar. Mot bakgrund av att LO:s lönekrav innebär en lönekostnadsökning för 1984 på ca 10 % framstår regeringens förhoppningar som ogrundade. Dessa "insatser" räcker inte. Budgetunderskottet dras inte ned, i praktiken görs ingenting åt marknadens bristande flexibilitet och den föreslagna avindexeringen av vissa utgifter är otillräcklig för att bryta de rådande inflationsförväntningarna.

För att komma till rätta med inflationsdrivande och arbetslöshetsskapande lönehöjningar förordas i motionen en politik som innebär att arbetsmarknadens parter tar ansvar för sysselsättningen. Regeringen kan inte ta ansvar för någonting som den inte själv kan kontrollera. Den fria förhandlingsrätten är en frihet under ansvar.

I år har regeringen hittills genomfört skattehöjningar med nästan 13 miljarder kronor. Det motsvarar skattehöjningar på i genomsnitt 3 500 kr. per hushåll. Moderata samlingspartiet har avvisat nästan samtliga dessa skattehöjningar och föreslagit att de rivs upp från det kommande årsskiftet.

Oförmågan att spara har lett till att regeringen nu föreslår skattehöjningar för år 1984 på ytterligare ca 11 miljarder kronor. Motionärerna avvisar alla dessa nya förslag till skattehöjningar utom höjningen av vin-, sprit-och tobaksskatten.

Nästan alla de skattehöjningar som regeringen genomfört och ämnar genomföra kommer att innebära en minskad stimulans att arbeta, investera och spara. Det privata näringslivets tillväxtkraft försvagas ytterligare. Moderata samlingspartiet förordar en skattepolitik som går i motsatt rikt-

ning. Sålunda har föreslagits att marginalskattesänkningen görs varaktig genom återinförandet av en fullständig indexreglering och att avdragsbegränsningen och den 2-procentiga löneskatten slopas fr. o. m. 1984. Samtliga skatteförslag innebär jämfört med regeringens förslag en skattesänkning för budgetåret 1984/85 med ca 11–12 miljarder kronor.

Regeringens förslag till utgiftsnedskärningar för 1984/85 uppgår till ca 5 miljarder kronor. Drygt hälften av förslagen har en långsiktig effekt och resten är av tillfällig natur.

Samtidigt med förslagen till besparingar föreslår regeringen ökade AMS-utgifter och nya utgifter inom det s. k. ROT-programmet. Nettobesparingarna uppgår därför endast till ca 3,5 miljarder kronor.

Enligt motionen är denna regeringens oförmåga att bryta den offentliga utgiftsexpansionen – trots att viljan tycks finnas inom delar av regeringen – den allvarligaste bristen i den ekonomiska politik som nu föreslås. Regeringen har tidigare missat tre tåg. Varken i oktoberpropositionen från i fjol, budgetpropositionen från i januari eller kompletteringspropositionen från i våras fanns det några besparingsförslag. Tvärtom har 33 miljarder kronor i statliga utgiftsökningar genomförts. De relativt obetydliga besparingar regeringen nu föreslår innebär att den missar även det fjärde tåget. Denna tempoförlust som i praktiken uppgår till två tredjedelar av regeringens mandatperiod kan mycket väl visa sig vara ödesdiger för våra möjligheter att få bukt med den annalkande statsfinansiella krisen.

Moderata samlingspartiet föreslog i våras besparingar på 20,6 miljarder kronor och skattesänkningar på ca 7 miljarder kronor. I motionen godtas huvuddelen av regeringens förslag till utgiftsnedskärningar.

I januari ämnar moderata samlingspartiet återkomma med tidigare presenterade besparingsförslag som regeringen inte nu accepterar. Till detta kommer förslag på ytterligare besparingsyrkanden på ca 7–8 miljarder kronor för budgetåret 1984/85. Ca hälften av dessa besparingar kommer att innebära en neddragning av statsbidragen till kommunerna. Förslagen till utgiftsnedskärningar för 1984/85 kommer därmed tillsammans med förslagen till skattesänkningar att innebära en neddragning av budgetunderskottet med ca 15 miljarder kronor jämfört med det budgetunderskott som regeringen kommer att presentera, förutsatt att regeringen inte föreslår ytterligare åtgärder på utgifts- och inkomstsidan i januaripropositionen.

Motion 100 (c) inleds med en allmän bedömning av den ekonomiska utvecklingen. Det framhålls att med hänsyn till att förbättringen i handelsbalansen väntas fortsätta och en viss uppgång ske i industriproduktionen, finns det all anledning att ta tillfället i akt under konjunkturuppgången och strama åt de offentliga utgifterna.

Det gigantiska budgetunderskottet utgör f. n. det allvarligaste hotet mot den svenska ekonomin. Budgetunderskottet ökar inflationsrisken, driver upp räntenivån (se t. ex. de nyligen emitterade statsskuldväxlarna med räntor på drygt 13 %) och minskar utrymmet på kapitalmarknaden för

industrins investeringar. Det senaste kan bli ett direkt akut problem om den nuvarande högkonjunkturen leder till att industriinvesteringarna börjar öka.

Mot denna bakgrund är det ett nödvändigt inslag i en realistisk ekonomisk politik att kraftigt minska de offentliga utgifterna. Att använda skattehöjningar för att fylla igen budgetunderskottet är däremot ingen realistisk väg. En sådan politik skulle bara ge negativa resultat för den allmänna ekonomiska utvecklingen. En rejäl begränsning av statsutgifterna kan emellertid inte ske utan att statens transfereringar berörs. Dessa utgör i dag 70 % av statsutgifterna eller drygt 200 miljarder kronor. Besparingarna måste gälla såväl transfereringar till hushållen som till kommunerna och företagen.

På längre sikt måste de offentliga utgifterna anpassas så att det offentliga finansnettot elimineras. För innevarande budgetår har centern presenterat sitt budgetalternativ i sin ekonomiska partimotion i januari. Regeringens proposition nu föranleder inte ändring i centerpartiets budgetförslag på någon väsentlig punkt. Centerns förslag för budgetåret 1984/85 kommer i vanlig ordning att presenteras i den ekonomiska partimotionen i januari 1984.

Utgångspunkten för centerns skattepolitik är att skatt skall betalas efter bärkraft. Det är enligt motionärernas uppfattning nödvändigt att den som har stora förutsättningar att bidra till den offentliga servicens finansiering också får göra det i större utsträckning än den som har små ekonomiska resurser.

Målsättningen om skatt efter bärkraft uppnås inte i önskvärd omfattning i dag. De som har de allra största inkomsterna och förmögenheterna har också de största möjligheterna att genom skatteplanering kraftigt minska sin skattebelastning.

Det hårda skattetryck som vi har i Sverige gör att de snedvridningseffekter som alla skatteformer i sig själva medför blir oacceptabelt stora. För att någorlunda klara dessa följder måste många olika skatteformer finnas för att därigenom undgå att skattesatserna inom var och en blir för höga.

I motionen konstateras att vårt nuvarande inkomstskattesystem inte är tillfredsställande från fördelningspolitiska utgångspunkter. Den fråga man här kan ställa är om det överhuvudtaget är möjligt att inom ramen för det nuvarande systemet uppnå ökad jämlikhet. Därför bör från denna utgångspunkt ett större ansvar för fördelningspolitiken än vad som för närvarande är fallet tas av arbetsmarknadens parter. Vidare bör det sociala trygghetssystemet i ökad omfattning formas efter fördelningspolitiska målsättningar.

Att försöka höja det totala skattetrycket kommer inte, anser motionärerna, att lösa några problem utan endast att skapa nya. Motionärerna säger därför nej till samtliga regeringens förslag i den mån de innebär en höjning av det totala skattetrycket. I fallet med förändringen av reavinstbeskatt-

ningen på aktier, som motionärerna bifaller, anser de att det nuvarande förslaget inte innebär någon skattehöjning jämfört med hur det ursprungligen var tänkt att schablonregeln skulle fungera.

Det är tveksamt om de föreslagna höjningarna annat än kortsiktigt kommer att ge några inkomstförstärkningar till statskassan. Det är väl känt att skattehöjningar krymper skattebasen och därigenom inte ger de inkomster som rent teoretiskt kan förväntas. De fungerar dessutom så att en höjning av en skatt kan krympa skattebasen för en annan skatt. Därigenom är ingenting vunnet statsfinansiellt sett. Skattehöjningar kan ej accepteras annat än möjligen för att omfördela skattetrycket genom att sänka andra skatter, främst inkomstskatten.

I den nuvarande ekonomiska situationen måste också kommuner och landsting vara beredda att spara. Detta bör ske genom omprioriteringar, effektiviseringar och bättre hushållning med tillgängliga resurser. Med hänsyn till den kraftiga expansionen under 1970-talet bör det rimligen finnas ett gott utrymme för sådana åtgärder. Utan en sådan kommunal omprövning sprängs de samhällsekonomiska ramarna.

Att skapa förutsättningar för arbete åt alla människor är, framhålls det i motionen, den mest centrala uppgiften för den ekonomiska politiken. Det gäller att se till att människors kunnande och engagemang liksom kapital och andra materiella resurser utnyttjas. Det gäller att utifrån en socialt och miljömässigt reglerad marknadsekonomi bedriva en aktiv näringspolitik. En sådan politisk inriktning bör förenas med en minskning av de direkta företagssubventionerna.

Särskilt viktigt är att de små och medelstora företagen arbetar under goda förutsättningar. Det finns klara belägg också från andra länder att ökad sysselsättning inom den privata sektorn främst uppkommer i små och medelstora företag. Detta kräver emellertid en medvetet inriktad politik för att stimulera och främja den mindre företagsamheten.

Vidare måste ungdomen ges en säkrare väg in på arbetsmarknaden än för närvarande.

Ett övergripande ansvar för vår ekonomi kan och måste förenas med omsorg om de människor i vårt land, som har det ekonomiskt svårast.

Enligt motionärerna bör riksdagen med anledning av regeringens nu redovisade sparförslag fatta beslut om en ytterligare förstärkning av statsbudgeten, men med förbättrad fördelningspolitisk profil i enlighet med följande:

- En ökad självrisk i sjukförsäkringen med 2 dagars karenstid, maximalt 10 karensdagar/år och rätt att räkna in fridagar i karenstiden bör införas från årsskiftet (besparing ca 1.6 miljarder kronor).
- Motionärerna accepterar inte minskade livsmedelssubventioner (850 milj. kr. i huvudsak till barnfamiljerna).
- Det av motionärerna förordade statsbidragssystemet till barnomsorgen ger ekonomiskt utrymme att införa en beskattad vårdnadsersättning till

den som helt eller delvis förkortar sin arbetstid för vård av barn upp till 18 månader i hemmet. Ersättningen skall vara 40 kr./dag. Reformen träder i kraft vid årsskiftet. På sikt bör ersättningen utsträckas till dess barnet fyllt 3 år.

I *motion 141* (vpk) anförs att en politik som vill tjäna övergången till ett socialistiskt samhällssystem tar sin utgångspunkt i att produktionen i ett utvecklat kapitalistiskt samhälle är en angelägenhet för hela folket. Produktionen måste därför samordnas, styras demokratiskt och möjliggöra för var och en att efter sin förmåga bidra till det gemensamma bästa. De mål man från denna utgångspunkt måste ställa är ett samhälle som tryggar allas rätt till arbete, där näringsliv, offentlig förvaltning och enskilda arbetsplatser vägleds av och styrs efter demokratiska principer, och där produktionen syftar till att ge folket ett gott liv och en god livsmiljö, där produktionsresultatet fördelas rättvist och ger en social trygghet. Ett sådant samhälle måste också bidra till en rättvis värld i fred.

Även om dessa mål icke kan bli förverkligade förrän efter en grundläggande samhällsomvandling, där kapitalismen ersatts med socialism, kan redan i dag politiken inriktas efter dessa mål.

Kampen för allas rätt till arbete är ett grundelement i kampen mot klassamhället. Kampen mot arbetslösheten måste föras efter två samverkande huvudvägar. Den samhälleliga industrikapaciteten måste byggas ut på ett alltmera planmässigt sätt, vilket bara kan ske genom ett nationellt industriprogram.

Ett statligt industriprogram måste gå hand i hand med en planmässig utbyggnad av den offentliga sektorn. En utbyggd samhällsservice och genomförande av stora samhälleliga investeringsprojekt inom t. ex. energiförsörjningen, kollektivtrafiken och miljöskyddet är nödvändiga såväl för landets utveckling som för kampen mot arbetslösheten. En planmässig utbyggnad av offentlig sektor är icke liktydig med en okontrollerad ökning av det statliga budgetunderskottet. Denna utbyggnad kan och bör ske samtidigt som ansträngningar görs för att få ner detta underskott även om bekämpandet av underskottet i sig inte är huvudmålet för politiken. En politik för en planmässig tillväxt av ekonomin skapar förutsättningar för ett minskat underskott, även om det kan krävas vissa initialutgifter som kan öka detta.

Återbetalningen av de lån staten har tagit är inget primärt mål för den ekonomiska politiken i ett läge när det finns en mycket stor outnyttjad kapacitet inom den svenska ekonomin.

Vi har en situation med ett stort statligt budgetunderskott som nu under flera år fått motivera reformstopp och nedskärningar av samhällsnyttig verksamhet både från stat och kommun, vilket drabbat främst de många med medel- eller låga inkomster. Samtidigt har mäktiga finansgrupper haft en period med en oerhörd förmögenhetsökning.

Om det statliga budgetunderskottet skall minskas behövs alltså inte i första hand åtgärder som skär ner för de sämst ställda och som ökar klyftorna i samhället. Vad som behövs är i stället en ordentlig utjämningspolitik med en i verklig mening skärpt skatt på stora förmögenheter.

Den stora delen av statens verksamheter betalas av de lönarbetande och dessa har rätt att fordra att utgifterna underställs kritisk prövning. Det finns alltså möjligheter att begränsa statliga utgifter för att minska budgetunderskottet, men sådana minskningar får inte drabba sociala rättigheter, socialt nyttig eller för samhället nyttig arbetsskapande verksamhet.

Regeringen satsar inte på en långsiktig och medveten arbetsskapande politik. I samband med propositionen om särskilda sysselsättningsåtgärder har motionärerna kritiserat och ställt alternativ till regeringens perspektivlösa och kortsiktiga politik gentemot arbetslösheten.

I en särskild proposition föreslår regeringen en fortsättning av marginalskattereformen. Detta förslag måste enligt motionärerna tillbakavisas på fördelningspolitiska grunder.

I en annan proposition föreslås vissa skärpningar i beskattningen av handeln med börsaktier. Men inte minst med tanke på den mycket kraftiga ökningen av aktievärdena, börshandeln och spekulationen är dessa förslag till sin storlek otillräckliga.

Förslagen inom olika departements verksamhetsområden rymmer en del nedskärningar som kan anses motiverade, nedskärningar som inte berör sysselsättningen eller angelägna verksamheter. Propositionen rymmer också en del förslag till inkomstförstärkningar som är i linje med vad vänsterpartiet kommunisterna länge förordat, men som i något fall är alltför blygsamma steg i denna riktning. Trots detta är emellertid propositionen som helhet ett uttryck för en politik som missgynnar de arbetande.

Utgående från sin felaktiga teori om lönernas roll för inflationen och den ekonomiska krisen i landet kommer regeringen med direkta pekpinnar för avtalsrörelsen. Detta kan inte accepteras.

Propositionen innehåller också flera enligt motionärerna oacceptabla konkreta förslag. För pensionärerna innebär förslagen att regeringen frångår sina vallöften, att man ger pensionärerna en otillräcklig kompensation för kostnadsstegringarna och därmed bidrar till att pensionerna reellt försämras. På det sociala området ställs också förslag som innebär höjda avgifter inom sjukvården. På skolans område ställs flera förslag som kommer att försämra verksamheten i skolorna, tunna ut högskoleväsendet och förvärra den socio-ekonomiska situationen för de studerande. Man ställer förslag inom trafiken som går emot en förbättring av järnvägsnätet och strider mot en förnuftig folkhushållning.

Dessutom föreslås att livsmedelssubventionerna tas bort från alla subventionerade baslivsmedel utom mjölk. Denna nedskärning kommer att innebära ytterligare höjda matpriser. Detta framstår som särskilt utmanande.

Det kan inte accepteras att den svenska regeringen vill minska det svenska biståndet med 368 milj. kr. och därigenom frångå det symboliskt viktiga 1-procentsmålet.

Däremot är besparingarna inom t.ex. försvarsområdet otillräckliga. JAS-projektet är ett militärt upprustningsprojekt som strider mot en svensk avspänningspolitik och som dessutom strider mot den alliansfria politiken. Dessa skäl – och det statsfinansiella läget därtill – motiverar att JAS-projektet avbryts, vilket innebär en besparing för statsbudgeten om 750 milj. kr.

Regeringens tanke att ta ut en tillfällig höjning av förmögenhetsskatten är riktig. Men förslaget är alltför blygsamt. En tillfällig förmögenhetsskatt bör vara väsentligt skärpt i de allra högsta förmögenhetslägena. I motion 141 föreslås en sådan skärpt tillfällig förmögenhetsskatt som skulle ge ca 1,7 miljarder kronor mer till statskassan än regeringens förslag. De av regeringen föreslagna skatteskalorna kan vara en lämplig nivå på förmögenhetsskatten från och med 1985 års taxering.

Motionärernas förslag på budgetpolitikens område i anslutning till proposition 40 och vissa andra propositioner framgår av tabell 1.

Tabell 1. Sammanställning av vänsterpartiet kommunisternas förslag på budgetpolitikens område

		milj. kr.
A. Förstärkta inkomster utöver regeringens förslag:		
Realisationsvinstbeskattning på aktier		3 000
Höjd omsättningsskatt på börshandeln		6 000
Skärpt engångsskatt på stora förmögenheter		1 700
Oförändrade inkomstskatteskalor		3 000
	Summa	13 700
B. Besparingar utöver regeringens förslag:		
Avbrytande av JAS-projektet		750
	Summa A+B	14 450
C. Avslag på nedskärningsförslag:		
U-landsbistånd		– 368
Uppfyllande av vallöften till pensionärer		– 3 000
Läkemedels- och patientavgifter och försämring av tandvård för barn och ungdom		– 634
Järnvägarna		– 200
Utbildningsdepartementets område		– 420
Livsmedelssubventioner		– 850
Arbetsmarknadsdepartementets område		– 115
Bostadsdepartementets område		– 50
	Summa	– 5 637
D. Återställande av kommunernas fulla beskattningsrätt av juridiska personer		– 5 000
	Summa C+D	– 10 637
E. Totaleffekt på statsbudgeten: (A+B) – (C+D)		+ 3 813

Den kommunala sektorn, kommuner och landsting, har en central roll att spela i kampen mot arbetslösheten. En större expansion av kommunerna krävs för att de skall kunna förbättra sin service och ordna flera fasta arbeten.

Vänsterpartiet kommunisterna har tidigare framfört att den kommunala beskattningsrätten fullt ut måste återställas. Detta förslag upprepas nu.

Denna beskattningsrätt bör tills vidare utövas så att 60 % av de inflytande medlen går till kommunerna enligt det förut gällande systemet, medan 40 % av de inflytande medlen fördelas till särskilt utsatta kommuner.

Utskottet

Den ekonomiska politiken

Internationell bakgrund

Efterkrigstidens djupaste och längsta konjunkturnedgång nådde sin lägsta nivå vid årsskiftet 1982/83. Även om konjunkturbilden är splittrad kan nu konstateras att länderna inom OECD-området, främst Förenta staterna och Japan, är inne i en konjunkturuppgång. Efter det att produktionen för OECD-området helt stagnerade under 1980-talets första år kan tillväxten i bruttonationalprodukten (BNP) för år 1983 uppskattas till 2,3 %. För år 1984 förväntas tillväxten öka till drygt 3 %. Samtidigt med denna utveckling av produktionen har inflationen dämpats. Särskilt markerad har nedgången i prisstegringstakten varit i de stora industriländerna med undantag för Frankrike. Även om tendensen till en viss ökning av inflationen under nu pågående konjunkturuppgång kan förväntas i främst Förenta staterna torde prisstegringstakten i stort för OECD totalt komma att ligga kvar på 1983 års nivå.

Medan produktionstillväxten ökat och inflationen dämpats i de flesta OECD-länderna har emellertid år 1983 inneburit att arbetslösheten ökat ytterligare från en redan hög nivå. För Västeuropa är arbetslösheten nu drygt 10 % vilket innebär att nära 20 miljoner människor går utan arbete. År 1984 förväntas arbetslösheten i Västeuropa ytterligare stiga till något mer än 11 %.

Utskottets bedömning av den internationella utvecklingen sammanfattas i följande tre tabeller.

Tabell 2. Bruttonationalproduktens utveckling i OECD-området

	1982	1983	1984
Förenta staterna	−1,9	3,3	4,6
Japan	3,0	3,3	4,0
Förbundsrepubliken Tyskland	−1,1	1,2	2,2
OECD – Europa	0,4	1	1,5
OECD – totalt	**−0,4**	**2,3**	**3,3**

Tabell 3. Konsumentprisutvecklingen i OECD-området

	1982	1983	1984
Förenta staterna	5,8	4	5
Japan	2,9	1,5	1,8
Förbundsrepubliken Tyskland	5,3	3	3,3
OECD – totalt	**7,3**	**5,5**	**5,5**

Tabell 4. Arbetslösheten inom OECD-området

	1982	1983	1984
Förenta staterna	9,7	10	9,5
Japan	2,4	2,8	2,8
Förbundsrepubliken Tyskland	6,9	8,6	9,5
OECD – Europa	9,5	10,6	11,5
OECD – totalt	**8,4**	**9,1**	**9,3**

I utskottets bedömning av världsekonomins utveckling i anslutning till behandlingen av årets reviderade finansplan (FiU 1982/83:50) framhöll utskottet att osäkerhetsmomenten i bedömningen främst kunde hänföras till

- utformningen av den ekonomiska politiken i de stora OECD-länderna,
- ränteutvecklingen i USA, där ränteläget kan pressas uppåt till följd av en kraftig ökning av det federala budgetunderskottet,
- protektionistiska tendenser i världsekonomin orsakade av stigande arbetslöshet,
- akuta betalningsproblem för skuldtyngda u-länder som kan medföra svåra störningar i världshandeln,
- minskad handel med OPEC-länderna, eftersom ett bestående lågt oljepris medför att OPEC-ländernas importbenägenhet minskar,
- växande ekonomiska problem i statshandelsländerna innebärande minskad handel med OECD-länderna.

Enligt utskottets mening utgör dessa faktorer alltjämt de mest svårbedömda inslagen vad gäller varaktigheten och styrkan i nuvarande konjunkturuppgång. Knappast på någon punkt har det under den senaste sexmånadersperioden skett en utveckling mot ökad stabilitet. Det kan nämnas att när det gäller den internationella skuldkrisen kommer med stor sannolikhet den begärda förstärkningen av internationella valutafondens (IMF) likviditet att godkännas av Förenta staterna och övriga medlemsländer i fonden. Men detta innebär endast en kortsiktig lösning av skuldproblemen. Den internationella skuldkrisen kommer att bestå, och de finansiella problemen för de stora länderna i Latinamerika kan komma att ytterligare förvärras.

Den ekonomiska politik som kommer att föras i de stora industriländerna blir den avgörande faktorn för en fortsatt konjunkturuppgång. I Förenta staterna har finans- och penningpolitiken varit expansiv sedan hösten 1982. För år 1984 bedöms den ekonomiska politiken fortfarande förbli

expansiv. Det snabbt växande bytesbalansunderskottet och en tendens till högre inflation kan emellertid medföra att den ekonomiska politiken under år 1985 återigen blir restriktiv.

I de västeuropeiska länderna har emellertid finanspolitiken förblivit restriktiv. Produktionsutvecklingen förutses bli väsentligt svagare år 1983 och år 1984 än i Nordamerika och Japan. Under första halvåret i år har efterfrågan hållits uppe genom en ökad privat konsumtion. Sparkvoterna har emellertid dragits ned till låga nivåer, och för återstoden av år 1983 och in på 1984 kan därför inte den privata konsumtionen förväntas ge samma bidrag till efterfrågetillväxten. Det är sannolikt att också den totala inhemska efterfrågan som följd härav försvagas. Därmed torde det vara högst osäkert om den lönsamhetsförbättring i företagen som inträffat är tillräcklig för att få till stånd ett omslag i investeringsaktiviteten.

Till de positiva inslagen i konjunkturbilden hör utvecklingen i Västtyskland. Till skillnad mot tidigare konjunkturuppgångar har uppgången här främst baserats på en inhemsk efterfrågeökning. Ett oroande drag i utvecklingen är emellertid att man i Västeuropa knyter förhoppningar till att exporten under år 1984 skall lämna ett successivt allt större bidrag till tillväxten samtidigt som den inhemska efterfrågan kommer att hållas tillbaka. En förutsättning för att en sådan utveckling skall vara möjlig är att Förenta staternas redan i dagsläget stora bytesbalansunderskott – 37,5 miljarder dollar år 1983 – kommer att fortsätta att växa. Det bör i detta sammanhang påpekas att den ökade aktiviteten i Förenta staternas ekonomi främst utgjort draghjälp åt Japan och NIC-länderna[1] i Sydostasien.

När det gäller den ekonomiska utvecklingen i statshandelsländerna under år 1983 har situationen förbättrats påtagligt.

Mot här angiven bakgrund bedömer utskottet att den internationella konjunkturen kommer att förstärkas under år 1984 men att betydande risker föreligger att uppgången kan försvagas eller komma att brytas under år 1985.

Den ekonomiska utvecklingen i Sverige

Utvecklingen under *år 1983* har för den svenska ekonomin inneburit att handelsbalansen har förbättrats betydligt. Det bör för bytesbalansen som helhet medföra en halvering av det underskott som förutsågs i kompletteringspropositionen. Produktionsökningen inom industrin beror sålunda främst på en god exportkonjunktur även om orderingången på hemmamarknaden också successivt har förbättrats. Genom devalveringen i oktober 1982 har svenska företag kunnat sänka sina relativpriser och även i andra avseenden kunnat förbättra sin konkurrenssituation. Därigenom har en del av de stora andelsförluster som svensk industri gjort återtagits.

Inflationen ligger mätt över de senaste 12 månaderna omkring 9%. Jämfört med en prisstegringstakt på 5,5% för OECD-länderna och ett

[1] New industrial countries (NIC): Singapore, Hongkong, Taiwan och Sydkorea.

väsentligt lägre tal för våra viktigaste konkurrentländer – Förbundsrepubliken Tyskland har nedbringat inflationen till 3 % – är detta en alldeles för snabb prisstegring. Devalveringens genomslag på importpriserna och de höjningar av indirekta skatter som skett förklarar till en betydande del varför prisstegringstakten fortfarande ligger över omvärldens.

Jämfört med bedömningen av den inhemska efterfrågeutvecklingen i den reviderade finansplanen har efterfrågan utvecklats väsentligt svagare. Detta förklaras bl. a. av att näringslivets investeringsutveckling och bostadsinvesteringarna blev svagare än väntat. Också i prognosen för den privata konsumtionen överskattades den faktiska utvecklingen.

Även om nedgången i sysselsättningen har hejdats är läget på arbetsmarknaden alltjämt otillfredsställande. Antalet sysselsatta har visserligen ökat, men samtidigt har också antalet personer i arbetskraften ökat, vilket inneburit att arbetslösheten fortfarande ligger på en oacceptabelt hög nivå.

Den bedömning av det internationella läget och beskrivning av den ekonomiska utvecklingen i Sverige för 1983 som utskottet här redovisat sammanfaller i stort med vad som anförs i propositionen och i motionerna i dessa delar.

Vad beträffar *utsikterna för år 1984* sätter man i motionerna vissa frågetecken för de bedömningar som görs i propositionen. Det gäller främst tilltron till regeringens förmåga att begränsa budgetunderskottets tillväxt och möjligheterna att hålla tillbaka prisstegringarna och få till stånd ett omslag i investeringsutvecklingen.

Bedömningen i propositionen av den svenska ekonomins utveckling för år 1984 ger i jämförelse med år 1983 en betydande ökning av tillväxten i bruttonationalprodukten (BNP) och en ytterligare förbättring av bytesbalansen (se tabell 4). En sådan förbättring är enligt utskottet en nödvändig förutsättning för att Sverige skall komma bort från de svåra obalanser som utvecklades under 1970-talets senare del.

Tabell 5. Försörjningsbalans
Årlig procentuell volymförändring

	1982	1983	1984
Privat konsumtion	1,1	−2,0	0,5
Offentlig konsumtion	0,8	1,2	0,9
Bruttoinvestering	− 1,9	−4,1	0,5
därav industri	−17,3	−5,0	8,0
Lagerförändring	0,0	−0,3	1,6
Export	4,7	8,4	5,6
Import	4,6	−0,2	4,5
Bruttonationalprodukt	0,6	1,0	2,8
Bytesbalans (miljarder kronor)	−22,2	−9,5	−5

En ökad tillväxt i produktionen och förbättring av bytesbalansen skall främst åstadkommas genom en fortsatt god utveckling av exporten under

år 1984. I bilden ingår också en betydande ökning av investeringarna, en volymökning i den kommunala sektorn och en mindre ökning av den privata konsumtionen. För sysselsättningen förutses en viss förbättring under 1984 vilket tillsammans med de särskilda åtgärder som vidtagits borde leda till att arbetslösheten minskar.

I moderata samlingspartiets *motion 91* anförs att regeringens prognos för utvecklingen i Sverige år 1984 är för djärv, på gränsen till osannolik. Att nå en tillväxttakt i BNP på drygt 2,5% betraktas inte som möjligt. Det är framför allt de bakomliggande prognoserna för exporten och investeringarna som enligt motionärerna åsatts för höga tillväxttal.

Den i propositionen förutsedda exporttillväxten på 5,6% ligger nära 2 procentenheter över den som har presenterats i konjunkturinstitutets höstrapport. Avgörande för en fortsatt hög tillväxt i den svenska exporten är främst utvecklingen i Västeuropa. Utskottet vill i detta sammanhang framhålla att sedan konjunkturinstitutet i början av oktober månad redovisade sin prognos har uppgången i Förbundsrepubliken Tyskland, som är en av de viktigaste marknaderna för svensk export, ytterligare förstärkts.

Även bedömningen av investeringsutvecklingen är mer positiv än konjunkturinstitutets motsvarande bedömning. Industrin har i år förbättrat kapacitetsutnyttjandet och fått en markerad förbättring av lönsamheten. Mot denna bakgrund och med en nu förutsedd fortsatt tillväxt av exporten finns det enligt utskottets uppfattning skäl att räkna med högre investeringsuppgång än den som redovisas i institutets prognos. Till detta kan läggas att tillväxten i investeringarna startar från en mycket låg nivå på grund av den under senare delen av 1970-talet och de första åren av 1980-talet mycket negativa investeringsutvecklingen.

Vad beträffar budgetunderskottets utveckling återkommer utskottet under avsnittet om budgetpolitiken.

Allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken

Den förda politiken sedan devalveringen hösten 1982 har inneburit att devalveringens positiva effekter på bytesbalansen har kunnat vidmakthållas. En av orsakerna till detta har varit att löntagarna i 1983 års avtalsrörelse inte krävt kompensation för devalveringen och i huvudsak accepterat den nödvändiga reallönesänkningen. Det finns också faktorer inför 1984 års avtalsrörelse som från prisstabiliseringssynpunkt bör verka i positiv riktning. Enligt utskottets uppfattning är det av avgörande betydelse att minska inflationen och nå en prisstegringstakt som överensstämmer med våra viktigaste handelspartners.

Utskottet vill understryka att en politik för full sysselsättning kräver att den inhemska kostnadsnivån inte utvecklas så att konkurrenskraften gentemot omvärlden försämras. Vidare måste den ekonomiska politiken ha en sådan inriktning att budgetunderskottet successivt nedbringas. Det innebär att finanspolitiken under den nu pågående konjunkturuppgången måste ha den inriktningen att inflationsmålet inte äventyras.

De i propositionen angivna åtgärdsförslagen innebär en minskning av underskottet med 7 miljarder kronor. De utgiftsbegränsningar och inkomstförstärkningar som föreslås medför ofrånkomligen att konsumtionsutrymmet i det korta perspektivet blir starkt begränsat. Enligt utskottets uppfattning ställer den nödvändiga krispolitiken därmed också stora krav på fördelningspolitiken. Även om en låg arbetslöshet och en låg inflation måste ses som två viktiga förutsättningar för en jämn och rättvis fördelning av våra tillgångar, är det angeläget att vid utgiftsbegränsningar försöka skapa utrymme för omfördelningar till svagare grupper. Fördelningsaspekten är givetvis även en central fråga vid utformningen av de skatteförslag som skall förstärka budgetens inkomstsida.

Utskottet övergår nu till att behandla de alternativa förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken som lagts fram i olika partimotioner.

Moderata samlingspartiets *motion 91* delar regeringens åsikt att en neddragning av inflationstakten är ett centralt mål för den ekonomiska politiken. Men i motionen hävdas att grundfelet i regeringens strategi är att de strukturella bristerna negligeras. För att lösa dessa problem krävs främst en i jämförelse med propositionen väsentligt kraftigare bantning av de offentliga utgifterna och en sänkning av skattetrycket. Alla förslag till skattehöjningar avvisas utom höjningen av vin-, sprit- och tobaksskatten, medan däremot huvuddelen av utgiftsbegränsningarna godtas.

Den inriktning av den ekonomiska politiken som föreslås i motionen är i stort densamma som moderata samlingspartiet anförde vid riksdagens behandling av kompletteringspropositionen. Återigen upprepas en beskrivning av den historiska utvecklingen som i sak är en kritik mot sex års borgerlig regeringspolitik.

I motionen prioriteras ensidigt inflationsmålet. Som ett led i kampen mot inflationen aviseras, utöver de besparingar på drygt 20 miljarder kronor som föreslogs i anslutning till kompletteringspropositionen, ytterligare besparingar på 7–8 miljarder kronor. Någon analys av besparingarnas effekter på sysselsättningen och inkomst- och förmögenhetsfördelningen i samhället redovisas inte. Utifrån en i motionen relativt negativ bild av den kommande ekonomiska utvecklingen i Sverige krävs nedskärningar i statsutgifterna, som för budgetåret 1983/84 kommer att innebära besparingar på närmare 30 miljarder.

Utskottet vill kraftigt understryka att de omedelbara och avsevärda negativa effekter på arbetsmarknadsläget som blir följden, om förslagen i motionen genomförs, omöjligen kan accepteras. En förenkling av den ekonomiska politiken, som innebär att problemen med underskotten i budgeten och bytesbalansen skall lösas genom en markant höjning av arbetslösheten måste klart avvisas.

Det är vidare ofrånkomligt att den fördelningspolitik motionärerna förordar leder till att bördan skjuts över från de redan välbeställda mot låg- och

medelinkomsttagarna. En sådan politik är enligt utskottets mening helt oacceptabel.

Mot här angiven bakgrund avstyrker utskottet de riktlinjer för den ekonomiska politiken som föreslås i motion 91 (m) yrkande 1.

I *motion 86* (fp) anförs att nyckeln till framgång i den ekonomiska politiken ligger i en stram finanspolitik. En sådan politik är nödvändig för att klara inflationsbekämpning, hålla tillbaka budgetunderskottet och skapa utrymme för investeringar främst i industrin. Enligt motionen är emellertid skattehöjningar som medel i finanspolitiken inte längre möjliga att utnyttja. Folkpartiet avvisar därför de i propositionen föreslagna skattehöjningarna och föreslår i stället att kraftigare besparingar genomförs.

Vidare framhålls i motionen

- att åtstramningen av finanspolitiken kommer alltför sent och är alltför svag,
- att regeringen lagt fast helt omöjliga fördelningspolitiska principer för sin finanspolitik. Motionärerna är kritiska mot att besparingar på några miljarder kronor måste följas av åtgärder riktade mot kapital och kapitalinkomster trots att en mängd skattehöjningar på förmögenheter och aktieutdelningar redan genomförts.

Enligt utskottets uppfattning har de realistiska besparingsförslagen som nu förs fram i stort sett samma inriktning som förslagen i propositionen. Därtill anges vissa besparingsförslag, vilka i det medelfristiga perspektivet inte hinner få några effekter. Eftersom skattehöjningar kategoriskt avvisas i motionen som finanspolitiskt medel, framstår inte motionärernas krav på en kraftigare åtstramning av finanspolitiken än den som regeringen förordar som trovärdig. Utskottet delar i och för sig uppfattningen att en stram finanspolitik är nödvändig. Däremot kan inte utskottet sluta upp bakom principen att fördelningspolitiken måste få stå tillbaka i tider av kris och krisbekämpning. Den nu förordade krispolitiken måste i stället beakta och försöka undanröja de negativa fördelningskonsekvenser som nästan alltid uppträder vid en neddragning av statsutgifterna. Detta utgör enligt utskottet en förutsättning för att få den breda uppslutning som är nödvändig för att ta landet ur den ekonomiska krisen med bibehållen social sammanhållning och stabilitet.

Inte heller kan utskottet dela uppfattningen att inflationsbekämpningen blir framgångsrik endast genom att hålla tillbaka budgetunderskottet. Detta är en viktig förutsättning, men även skattepolitiska åtgärder måste till liksom åtgärder för att bryta indexautomatiken. Som utskottet bedömer det är det en uppenbar risk att motionärernas förslag till inriktning av den ekonomiska politiken leder till högre inflation än regeringens politik. Därmed är risken för försämrat konkurrensläge för det svenska näringslivet uppenbar, vilket får negativa konsekvenser på produktion, bytesbalans och sysselsättning.

Utskottet avstyrker motion 86 (fp) yrkande 1.

I *motion 100* (c) understryks att med hänsyn till att förbättringen i handelsbalansen väntas fortsätta och att en viss uppgång i industriproduktionen kan komma till stånd, finns det all anledning att ta tillfället i akt att under nu pågående konjunkturuppgång strama åt de offentliga utgifterna. Samtidigt framhålls att de underliggande inflationstendenserna är oroväckande. Budgetunderskottet ökar inflationsrisken, driver upp räntenivån och minskar utrymmet på kapitalmarknaden för industrins investeringar. Därför måste de offentliga utgifterna minska. Enligt motionen bör därvid de fördelningspolitiska aspekterna beaktas.

Utskottet delar de allmänna synpunkter på krispolitikens utformning som förs fram i motionen. När det gäller de nu aktuella förslagen avvisar emellertid centerpartiet större delen av de föreslagna skattehöjningarna, samtidigt som flera av propositionens besparingsförslag också förkastas. Resultatet blir att motionens förslag i anslutning till den aktuella propositionen inte får samma återhållande effekt på ekonomin. Möjligheterna att pressa ned inflationstakten minskar kraftigt med en sådan politik. Därmed undergrävs vårt lands konkurrenskraft med uppenbara konsekvenser för bytesbalans och sysselsättning. En finanspolitik med denna inriktning kan utskottet i nuvarande läge inte godta.

Utskottet avstyrker motion 100 (c) yrkande 1.

I *motion 141* (vpk) anförs att Sverige inte kan komma ur krisen utan omfattande strukturella förändringar av hela det ekonomiska systemet. Kampen mot arbetslösheten måste föras efter två samverkande huvudvägar. Den samhälleliga industrikapaciteten måste byggas ut, vilket enligt motionärerna endast kan ske genom ett nationellt industriprogram. Ett statligt industriprogram måste vidare gå hand i hand med en planmässig utbyggnad av den offentliga sektorn.

Utskottet finner det inte meningsfullt att försöka analysera motionens besparings- och skatteförslag från konjunkturpolitisk synpunkt eftersom sådana perspektiv saknas.

Enligt utskottet finns det i motionen inte heller några realistiska förslag som kan förväntas lösa dagens ekonomiska problem.

Utskottet avstyrker motion 141 (vpk) yrkande 1.

Budgetpolitiken

I samband med behandlingen av årets kompletteringsproposition diskuterade utskottet olika sätt att redovisa budgetunderskottet. En av de metoder som därvid togs upp var långtidsbudgeten.

Enligt bedömningar i årets långtidsbudget beräknas budgetunderskottet under vissa givna förutsättningar öka från 90 till 120 miljarder kronor under den närmaste femårsperioden. Denna kraftiga uppgång framkommer trots att underskottet exkl. statsskuldräntor förutsätts minska i löpande priser över perioden.

Tabell 6. Budgetsaldo i långtidsbudgeten. Huvudalternativ

	1983/84	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88
Inkomster	208,1	211,9	219,7	230,0	242,9
Utgifter exkl. statsskuldräntor	242,6	249,9	254,8	263,8	273,3
Budgetsaldo exkl. statsskuldräntor	*−34,5*	*− 38,0*	*− 35,1*	*− 33,8*	*− 30,4*
Statsskuldräntor	55,4	63,0	74,6	79,9	89,9
Budgetsaldo	**−89,9**	**−101,0**	**−109,7**	**−113,7**	**−120,3**
Andel av BNP	−12,5	− 13,1	− 12,9	− 13,1	− 13,2

Konkret innebär detta att en allt större andel av statens inkomster varje år måste användas för betalningar av statsskuldräntor. Från att ha uppgått till ca 4 % av statsbudgetens inkomster budgetåret 1975/76 beräknas statsskuldräntorna under innevarande budgetår motsvara ca 27 % av inkomsterna. I långtidsbudgetens här återgivna huvudalternativ ökar under femårsperioden räntornas andel av statens inkomster till 37 %. Denna uppgång på 10 procentenheter framkommer i ett beräkningsalternativ som förutsätter en förhållandevis måttlig pris- och löneutveckling på 5 % per år under de tre sista åren. Därjämte har räntenivån antagits sjunka successivt från dagens nivå till 8 % under den senare delen av långtidsbudgetperioden.

I ett annat beräkningsalternativ – som utgår från 8 % årlig pris- och löneutveckling – förutses inledningsvis en mera måttlig uppgång av andelen statsskuldräntor, men förloppet tilltar under periodens sista år, då tillväxten blir mycket kraftig. Till följd härav stiger statsskuldräntornas andel av statsinkomsterna med 14 procentenheter till 41 %.

Allvaret bakom denna utveckling inser man då man beaktar att även i detta alternativ förutses att budgetunderskottet exklusive statsskuldräntor skall vara lägre vid femårsperiodens slut mätt i löpande priser.

Det är lätt att förstå att en utveckling av detta slag inte kan tillåtas fortgå. Bryts inte mönstret hamnar vi snart i ett läge, där merparten av statens inkomster måste användas till att betala räntor på statsskulden.

Förutom de svåra stabiliseringspolitiska och fördelningspolitiska problem som uppkommer vid finansieringen av ett fortsatt växande budgetunderskott leder den här skisserade utvecklingen fram mot en situation i vilken vi – vare sig vi vill det eller ej – kan tvingas att göra drastiska och mycket långtgående omprövningar av den offentliga sektorns storlek. En utveckling därhän är enligt utskottets mening oacceptabel.

Som utskottet ser det står vi nu inför valet att antingen omedelbart vidta åtgärder för att minska underskottet eller att senare – och den tidpunkten ligger inom en förutsebar framtid – tvingas att acceptera att den offentliga sektorn kraftigt skärs ned.

Låt oss tänka att den teoretiska situationen inträffar att statsskuldräntorna fortsätter att växa till de totala statsinkomsternas storlek. I det läget kan inte ens en nedläggning av all statlig verksamhet förhindra att stats-

skulden fortsätter att växa. I själva verket inträffar den tidpunkt då ingen återvändo finns betydligt tidigare än när räntorna blir lika stora som inkomsterna. Eftersom en stor del av statsutgifterna – t.ex. offentliganställdas löner, investeringar, beskattade transfereringar, bidrag till viss verksamhet – direkt motsvaras av statsinkomster i form av inkomstskatter, arbetsgivaravgifter och konsumtionsskatter, kommer varje neddragning av sådana utgifter att samtidigt leda till minskade inkomster. Under det att räntorna ökar kommer således inkomsterna att minska. Därigenom rycker den tidpunkt då statsskuldräntorna kommer att överstiga statsinkomsterna allt närmare.

Det är emellertid utskottets bestämda uppfattning att vi genom väl avvägda åtgärder i dag ännu kan häva den utveckling som här skisserats. De åtgärder som krävs kommer emellertid att vara så omfattande att inte några samhällsområden kan undantas. Vi måste alla vara med och göra de uppoffringar som krävs. I annat fall kommer vi att inom några få år helt ha urholkat grunden för vår välfärd och hela den offentliga sektorns verksamhet.

Mot bakgrund härav framstår det som utomordentligt angeläget att bryta utvecklingen och sätta stopp för varje ökning av budgetunderskottet. Som utskottet framhöll och riksdagen ställde sig bakom i samband med behandlingen av årets kompletteringsproposition måste ett oeftergivligt krav vara att underskottet reduceras i jämförelse med vad som framkommer i långtidsbudgeten. Ett annat krav som utskottet samtidigt ställde upp var att budgetunderskottets andel av BNP med nödvändighet måste minska under åren framöver.

För att åstadkomma en utveckling i enlighet med de av riksdagen antagna riktlinjerna var det nödvändigt att förelägga riksdagen förslag till åtgärder redan tidigt på hösten eftersom åtgärderna får effekt först på sikt och flera av dem inte kan införas annat än i samband med ett årsskifte.

Regeringen redovisar därför vissa åtgärder för att dels stärka statsbudgeten, dels begränsa automatiken i vissa av dess utgifter.

I syfte att *begränsa utgiftsautomatiken* föreslås att ett tak på 4% sätts för det militära försvarets och civilförsvarets priskompensation under år 1984. Ett motsvarande tak under år 1984 föreslås gälla för indexanknutna prisuppräkningar inom det statliga bostadslånesystemet liksom för Sveriges Radio-koncernens avgiftsfinansierade verksamhet.

Regeringen föreslår också att man vid fastställandet av 1984 års basbelopp skall bortse från de prisförändringar som intill utgången av år 1983 följer av den senaste devalveringen av den svenska kronan. Vid prisomräkningen av de statliga myndigheternas anslag för budgetåret 1984/85 kommer regeringen att göra ett liknande avdrag för devalveringseffekten.

Beträffande begränsningar i utgiftsautomatiken anförs i *motion 91* (m) att priskompensationssystemet måste få verka fullt ut för att försvaret skall

kunna genomföra en långsiktig realiserbar planering. Förslaget att begränsa priskompensationen inom försvaret finner motionärerna med hänsyn härtill vara oacceptabelt. Även i *motion 86* (fp) avvisas den föreslagna begränsningen av indexuppräkningen av försvarsutgifterna.

Den övervägande delen av statsutgifterna, liksom huvuddelen av utgifterna inom den del av socialförsäkringssystemet som inte redovisas på statsbudgeten, styrs av en långtgående automatik. Graden av automatik varierar i stor utsträckning mellan olika typer av anslag. För en betydande del av utgifterna gäller emellertid att de genom olika former av index har en direkt koppling till en tidigare prisutveckling.

Regeringen har satt som mål för prisökningen att den under loppet av år 1984 får uppgå till högst 4 %. Ett viktigt inslag i kampen mot inflationen är därvid att bryta rådande inflationsförväntningar. I ett skede av snabbt avtagande inflation medför indexklausuler, som bygger på en högre historisk inflationstakt, en påtaglig risk för att inflationsförväntningar och inflationstryck bevaras.

Till detta kan läggas de direkta budgetmässiga konsekvenser som indexeringen för med sig när inflationstakten bromsas upp. På budgetens inkomstsida ger en sänkt inflationstakt snabbt utslag genom att skatteunderlaget får en nominellt sett långsammare tillväxt. På utgiftssidan däremot medför de kvardröjande inflationseffekterna att utgifterna fortsätter att öka i oförminskad takt. Till följd härav kan sålunda budgetunderskottet komma att öka i ett övergångsskede. Det är enligt utskottets mening därför angeläget att åtgärder nu snabbt sätts in för att så långt möjligt förhindra att den tidigare höga inflationstakten automatiskt förs över på kommande statsutgifter.

Dessa åtgärder kan antingen bestå i att indexeringen på olika sätt begränsas eller att den helt hävs, vilket kräver att riksdagen från år till år får ta ställning till i vilken grad priskompensation skall ske.

Skall ansträngningarna att begränsa utgiftsautomatiken ge någon mer påtaglig effekt måste åtgärderna i möjligaste mån omfatta alla större indexanknutna utgiftsslag. Därtill kommer att trovärdigheten i statsmakternas vilja att bryta rådande inflationstakt kan sättas i fråga om betydande utgiftsområden undantas från dessa krav.

Utskottet noterar att samtidigt som både moderata samlingspartiet och folkpartiet kritiserar regeringen för att den föreslagna avindexeringen är otillräcklig vill de ytterligare begränsa dessa åtgärder.

Regeringens förslag till åtgärder för att stärka statsbudgeten är en kombination av utgiftsnedskärningar och inkomstförstärkningar.

De *utgiftsbegränsande åtgärderna* spänner över sammanlagt nio departements verksamhetsområden, varvid mer betydande enskilda besparingsinsatser görs inom sådana utgiftsområden som livsmedelssubventioner, beredskapslagring av olja, räntebidragen inom det statliga bostadslånesystemet, SJ och televerket samt internationellt utvecklingsbistånd.

För att *stärka budgetinkomsterna* föreslås höjning av vissa avgifter och skatter. Två nya skatter föreslås också bli införda, nämligen dels en statlig fastighetsskatt som är avsedd att träda i kraft den 1 januari 1985, dels en skatt på omsättningen av aktier fr. o. m. år 1984.

Sammantaget väntas förslagen till utgiftsbegränsningar och inkomstförstärkningar ge ett förbättrat budgetsaldo under innevarande och efterföljande budgetår på drygt 2 resp. 7 miljarder kronor i jämförelse med långtidsbudgeten. Till de nämnda beloppen kommer avräkningen av devalveringens priseffekt som innebär en begränsning av utgifterna inom socialförsäkringen med drygt 2 900 milj. kr. under budgetåret 1984/85.

Någon samlad redogörelse för hur denna budgetförstärkning uppkommer lämnas inte i propositionen. Enligt vad utskottet inhämtat fördelar sig emellertid de kassamässiga förbättringarna av statsbudgeten på följande sätt under budgetåret 1984/85.

Tabell 7. Effekter på statsbudgeten under budgetåret 1984/85 av i proposition 40 redovisade förslag
(milj. kr.)

	1984/85
Inkomstförstärkningar	
Slopat forskningsavdrag	160
Tillfällig höjning av förmögenhetsskatten	270
Höjd skogsvårdsavgift	50
Ändrad reavinstbeskattning av bostadsrätter	30
Omsättningsskatt på aktier	600
Ändrad reavinstbeskattning på aktier	..
Bilaccis	250
Tobaksskatt	250
Skatt på vin och sprit	250
Statlig fastighetsskatt	..
	1 860
Utgiftsbegränsningar	
Utrikesdepartementet	368
Försvarsdepartementet	335
Socialdepartementet	364
Kommunikationsdepartementet	500
Utbildningsdepartementet	380
Jordbruksdepartementet	1 153
Arbetsmarknadsdepartementet	140
Bostadsdepartementet	1 230
Industridepartementet	900
	5 370
Totalt	**7 230**

Den budgetmässiga effekten av förslaget till skärpt realisationsvinstbeskattning av börsaktier kan inte anges med någon närmare precision och har därför ej tagits med i tabellen. Enligt utskottets mening torde dock de ändrade reglerna kunna väntas ge ett betydande tillskott till statskassan, åtminstone de närmaste åren, mot bakgrund av den stora värdestegring som börsaktier genomgått under senare år.

Vissa av inkomstförstärkningarna och utgiftsbegränsningarna har en

uttalat tillfällig karaktär. Det gäller t. ex. förslaget om förmögenhetsskatt, där den höjda skatten är avsedd att tillämpas enbart vid 1984 års taxering. Det gäller även frysningen av anslaget till internationellt utvecklingssamarbete som betecknas som tillfällig, och som enligt vad som sägs i propositionen bör kunna återställas till 1-procentnivån så snart den ekonomiska situationen medger det. Till detta kan läggas vissa andra besparingar av närmast engångskaraktär. Utskottet gör den bedömningen att den bestående effekten av de nu föreslagna åtgärderna kan beräknas till ca 5 miljarder kronor i jämförelse med årets långtidsbudget. Effekterna stiger därjämte under åren framöver.

Utskottet övergår nu till att behandla de förslag till riktlinjer för budgetpolitiken som lagts fram i olika partimotioner.

I *motion 91* (m) anförs att regeringens hittillsvarande politik inneburit en mycket kraftig offentlig utgiftsexpansion. Att underskottet likväl tycks ha slutat stiga beror på att regeringen pressade upp utgifterna budgetåret 1982/83 och ökade på inkomsterna budgetåret 1983/84 genom engångsförstärkningar. Regeringens förslag till besparingar är otillräckliga och till drygt hälften av engångsnatur, anser motionärerna. Man är också kritisk till att regeringen inte sätter upp några mål för budgetunderskottet för nästa budgetår. Man avvisar alla skattehöjningsförslag utom vad gäller sprit, vin och tobak, men accepterar praktiskt taget alla besparingar. Motionärernas förslag till budgetpolitiska riktlinjer baseras på det förslag man lade fram i våras. Det uppges leda till en utgiftsnivå som är drygt 20 miljarder kronor lägre än regeringens. Även skatterna föreslogs bli lägre, drygt 7 miljarder kronor. Underskottet skulle därmed enligt motionärernas alternativ ligga 13,5 miljarder kronor under regeringens.

Utskottet bemötte redan i våras påståendena att underskottets utveckling mellan budgetåren 1982/83 och 1983/84 endast skulle vara en följd av engångsinsatser. Som utskottet utförligt redovisade var engångsinsatserna på inkomstsidan minst lika stora budgetåret 1982/83 som 1983/84. Även bortsett från dessa insatser skulle således utvecklingen bli ungefär densamma.

Riksdagen ställde sig bakom de mål utskottet i våras angav för budgetunderskottets storlek, att det måste minskas räknat som andel av BNP och att den underskottsutveckling som angavs i långtidsbudgeten måste förbättras. De förslag som regeringen nu lägger fram innebär en förstärkning i förhållande till kalkylerna i långtidsbudgeten. Å andra sidan har vissa utgifter tillkommit under hösten för arbetsmarknadspolitiska insatser och för statsskuldupplåning som motverkar förbättringen. Budgetarbetet är inte heller avslutat. Sammantaget torde det ändå vara möjligt att få till stånd en utveckling i enlighet med vad riksdagen förordat.

Moderata samlingspartiets förslag till besparingar och skattesänkningar har utskottet tidigare ifrågasatt beräkningen av. Flertalet besparingsförslag

är av den karaktären att de inte utan omfattande förberedelsearbete kan föreläggas riksdagen. De kan således inte ge effekt förrän på mycket lång sikt. På kort sikt kan effekten mycket väl bli att budgeten försvagas till följd av motionärernas förslag. Skattesänkningarna får omedelbar effekt medan utgiftsnedskärningarna slår först på längre sikt.

Utskottets huvudinvändning mot förslagen är likväl att deras samhällsekonomiska verkningar är helt oacceptabla. Med förändringar av denna storlek torde omfattande negativa effekter uppstå på efterfrågan, sysselsättning och produktion. Det ter sig därför utmanande mot strävandena att fördela krispolitikens bördor att motionärerna motsätter sig förslagen till skattehöjningar för de grupper som fått en kraftig förmögenhetsökning under de senaste åren.

I *motion 86* (fp) godtas i stort sett de besparingsförslag som regeringen för fram. Den tilltänkta begränsningen av utvecklingsbiståndet och förslaget om återinförd äktamakeprövning inom studiemedelssystemet avvisas dock. Å andra sidan anser motionärerna att vissa av regeringens besparingsförslag kan byggas ut ytterligare, vilket resulterar i att den samlade effekten av deras utgiftsbegränsningar blir av ungefär samma omfattning som i propositionen, dvs. 5 miljarder kronor.

Dessutom återkommer motionärerna till vissa besparingsförslag som de tidigare har fört fram och som berör bl.a. sjukförsäkring, räntebidrag, statsbidrag till arbetslöshetskassor och statsbidrag till kommuner.

Eftersom förslagen inte redovisas närmare är det svårt att uppskatta deras samlade budgeteffekt. När finansministern i finansdebatten i juni 1983 kommenterade folkpartiets då framlagda förslag till budgetalternativ, angav han emellertid att den samlade besparingseffekten i förhållande till regeringens förslag uppgick till endast ett par hundra miljoner kronor enligt de kalkyler som gjorts inom finansdepartementet.

Enligt utskottets mening utgör motionärernas förslag inget realistiskt besparingsalternativ. De är ofullständiga och illa underbyggda och kan därför inte, som motionärerna hävdar, annat än undantagsvis omsättas i praktisk tillämpning redan i början av år 1984.

Motionärerna anför att vi nu nått skattetaket. De avvisar därför de föreslagna skattehöjningarna. Ett visst utrymme synes dock alltjämt finnas kvar, eftersom höjningen av skatten på alkohol och tobak kan godtas av hälso- och alkoholpolitiska skäl.

Utskottet delar inte motionärernas syn på skattepolitiken. Det är utskottet främmande att statsmakterna skulle frånhända sig skatte- och avgiftshöjningar som ett ekonomisk-politiskt instrument.

Flera av de nu föreslagna skattehöjningarna har ett klart fördelningspolitiskt syfte. De är nödvändiga för att åtstramningspolitikens erforderliga uppoffringar skall kunna fördelas rättvist och väcka tilltro hos de stora grupperna i samhället. Det är därför nödvändigt att skärpa beskattningen på de stora realisationsvinster som uppkommit på aktier till följd av den

kraftiga värdestegringen under senare år. Det är mot denna bakgrund man skall se förslagen till punktskatt på omsättningen av aktier och den tillfälliga höjningen av förmögenhetsskatten.

Utskottet kan för sin del inte heller se några principiella betänkligheter i att en punktskatt – som försäljningsskatten på motorfordon, vilken har varit oförändrad i tio år – nu justeras med hänsyn till att skattens värde kraftigt urholkats.

I *motion 100* (c) godtas den föreslagna ändringen av realisationsvinstbeskattningen av aktier, eftersom den enligt motionärerna inte innebär någon skattehöjning i jämförelse med hur den s. k. schablonregeln ursprungligen var tänkt att fungera. Motionärerna accepterar också höjningen av skatten på alkohol och tobak men avvisar i övrigt regeringens förslag på skatteområdet.

Motionärerna anför att de kommer att presentera ett budgetalternativ för budgetåret 1984/85 i början av nästa år. De framför inte något yrkande om att riksdagen skall godkänna vad som anförs i motionen om riktlinjer för budgetpolitiken. Utskottet noterar den tvehågsenhet motionärerna ger uttryck för i motionen. Å ena sidan anser motionärerna nämligen att regeringens förslag till utgiftsbegränsningar är betydligt mindre än vad situationen erfordrar. Å andra sidan avvisar de inemot hälften av dessa förslag utan att själva egentligen ange något annat besparingsalternativ än en ökad självrisk i sjukförsäkringen med två dagar. Eftersom en sådan åtgärd ger ett väsentligt mindre tillskott till statskassan än alla de besparingsförslag som avvisas i motionen, leder motionärernas alternativ till ett i jämförelse med propositionen ökat budgetunderskott. Denna skillnad kan grovt räknat uppskattas till ca 2 miljarder kronor.

Sett i ett längre tidsperspektiv förstärks dessutom denna skillnad, eftersom ungefär hälften av de förslag till utgiftsbegränsningar som motionärerna kan godta är engångsinsatser eller åtgärder av övergående natur.

I *motion 141* (vpk) avvisas praktiskt taget samtliga regeringens besparingsförslag. Nedskärningarna inom försvaret finner motionärerna dock vara otillräckliga och förordar, förutom de åtgärder regeringen lägger fram, att JAS-projektet avbryts.

Den samlade effekten av förslagen i motionen anges i jämförelse med propositionen leda till en förstärkning av statsbudgeten med 3,8 miljarder kronor. Detta resultat räknar motionärerna med att kunna uppnå genom i huvudsak mycket långtgående höjningar av skatten på förmögenheter och skatten på handeln med aktier; höjningar som enligt utskottets mening är helt orealistiska till sin omfattning med hänsyn till de negativa återverkningar de skulle få i form av minskade nyemissioner och minskad aktiehandel.

Utskottet kan inte heller dela motionärernas kritik mot den fortsatta omläggningen av marginalskattereformen. I likhet med vad föredraganden anför i proposition 1983/84:69 finner utskottet denna reform vara ytterst

angelägen, eftersom den syftar till att uppmuntra arbete, produktiva insatser och sparande samt bekämpa inflation, spekulation och skattefusk. Utskottet vill också erinra om att det förslag som nu lagts fram dels inrymmer en höjning av skattesatsen i de högre inkomstskikten, dels innebär att uppräkningen av den basenhet som ligger till grund för skatteskalorna begränsas till ca 4 % för år 1984 och ca 3 % för år 1985.

Sammanfattningsvis gör utskottet den bedömningen att det är ofrånkomligt att den utomordentligt svåra prövning som nu erfordras för att bromsa en fortsatt ökning av budgetunderskottet kommer att ställa mycket långtgående krav på uppoffringar hos det svenska folket. Även om dessa bördor med nödvändighet måste bäras av alla, är det av största vikt att de fördelas rättvist och efter bärkraft. De svagaste grupperna måste så långt möjligt skyddas samtidigt som de bättre ställda grupperna i samhället får ta på sig ett större ansvar. Insatserna bör också utformas på ett sådant sätt att negativa effekter på sysselsättningen om möjligt undviks.

De förslag som läggs fram av regeringen får ett snabbt genomslag – framför allt på inkomstsidan – och den samlade effekten av åtgärderna ger en i förhållande till långtidsbudgeten bestående besparing som är av sådan omfattning att budgetsaldots andel av BNP kan beräknas minska.

Såsom framgår av den tidigare redogörelsen kommer enligt utskottets bedömning tillväxten i den totala efterfrågan i den svenska ekonomin att utvecklas mer gynnsamt under år 1984 än under innevarande år. Förutsättningarna för att begränsa budgetunderskottet är därmed bättre i dag än för ett år sedan. De ekonomiska utsikterna inför år 1985 är mer svårbedömbara, men risk föreligger för att tillväxten då kan komma att dämpas något eller rentav brytas.

Skall en bestående minskning av budgetsaldots storlek i förhållande till BNP kunna uppnås, bör sålunda ytterligare åtgärder vidtas. Samma uppfattning ger regeringen uttryck för i propositionen, där den också redovisar sin avsikt att återkomma till riksdagen med förslag om ytterligare budgetförstärkningar. Regeringen har tidigare också aviserat att ytterligare förslag i syfte att begränsa utgiftsautomatiken kommer att läggas fram.

Det förslag till åtgärder som regeringen lägger fram överenstämmer med de riktlinjer för budgetregleringen riksdagen beslutade i våras. Det finns enligt utskottet inte anledning att nu ändra riksdagens beslut på denna punkt. Med det anförda avstyrker utskottet de förslag till budgetpolitiska riktlinjer som föreslås i motion 91 (yrkande 2), 86 (yrkande 2) och 141 (yrkande 1 delvis).

I *motion 34* (fp) anförs att skattehöjningar inte skapar nya jobb utan tvärtom slår ut varaktiga arbetstillfällen inom näringslivet. Arbetsmarknadspolitiska insatser måste därför finansieras genom besparingar på andra områden i den statliga budgeten. Skattehöjningar får enligt motionärerna icke komma i fråga.

Utskottet har tidigare med riksdagens godkännande uttalat (FiU 1982/83:50) att i det uppkomna statsfinansiella läget kan inte ens aldrig så välmotiverade arbetsmarknadspolitiska satsningar få leda till att budgetunderskottet ytterligare försämras. Utskottet delar således motionärernas grundsyn att insatser av detta slag alltid skall finansieras. Om detta skall ske genom besparingar inom andra områden eller genom skatte- eller avgiftshöjningar går däremot inte att generellt ange. Till skillnad från motionärerna är sålunda utskottet av den uppfattningen att statsmakterna inte bör frånhända sig möjligheten att i de situationer det bedöms erforderligt finansiera arbetsmarknadspolitiska insatser genom skattehöjningar.

Utskottet avstyrker motion 34 yrkande 1.

Statsskuld- och kreditpolitiken

I *motion 91* (m) anförs angående statsskuld- och kreditpolitiken att det är mycket oroande att räntenivån redan i inledningen av konjunkturuppgången tvingas upp på de nivåer som gäller för det nyligen introducerade riksobligationslånet. En önskvärd industriell expansion kan därigenom hindras. En moderat statsskuldpolitik syftar till att snabbt minska och på sikt avveckla budgetunderskottet, vilket medför lägre ränta, en bättre fungerande kreditmarknad och möjligheter till varaktig industriell expansion. Motionärerna förordar i detta sammanhang också att kreditpolitiken bör befrias från vissa nu existerande regleringar, såsom emissionskontroll och särskild placeringsplikt.

Utskottet har nyligen i ett av riksdagen godkänt betänkande (FiU 1983/84:14) tillstyrkt att riksbanken för tre år framåt skall ges möjlighet att disponera stora delar av den medelsarsenal som anges i lagen om kreditpolitiska medel. Utskottet ser inte anledning att nu, efter endast någon vecka, ompröva beslutet. Motionärernas förslag om ett avskaffande av emissionskontroll och särskild placeringsplikt avvisas sålunda av utskottet.

Genom att avstyrka motionärernas förslag till riktlinjer för budgetregleringen har utskottet också avvisat den budgetpolitik som motionärerna förordar och som tar sig uttryck i mycket kraftiga och fördelningspolitiskt helt oacceptabla neddragningar av budgetunderskottet. Utskottet avstyrker därmed motion 91 (m) yrkande 3.

Övriga motionsyrkanden

I *motion 21* (vpk) anförs att 35 000 *nya arbeten bör tillskapas inom den offentliga sektorn* år 1984 och att detta antal bör utökas till 100 000 inom en treårsperiod. Dessutom bör ett lika stort antal arbeten i industriell verksamhet skapas inom en period av tio år.

Som utskottet anfört i det föregående måste stor återhållsamhet iakttas när det gäller den statliga verksamheten. Någon expansion av den statliga

sysselsättningen torde inte kunna ske under de närmaste åren. För att öka sysselsättningen totalt i samhället och därmed minska arbetslösheten måste insatser göras för att främja sysselsättningen främst i industrin.

Genom den kraftiga nedskrivningen av kronan i oktober 1982 har svenska företags konkurrenskraft förbättrats väsentligt och grunden lagts för en ökning av sysselsättningen. Regeringens kamp mot inflationen liksom flertalet av dess övriga ekonomisk-politiska insatser syftar också till att återskapa full sysselsättning. En stabilisering av industrisektorns utveckling är en förutsättning för att kunna öka sysselsättningen i den offentliga sektorn.

Utskottet avstyrker mot denna bakgrund yrkandena 1 och 6 i motion 21 (vpk).

I *motion 21* (vpk) anförs att en *övergång till fleråriga budgetperioder* skulle ge kommuner och verk bättre förutsättningar att bekämpa arbetslösheten, eftersom de då vet att de kan disponera en viss ram under några år. Efter detta kan de anpassa sin administration och sitt framtagande av nyttiga arbeten. *Kommunerna bör helst ges en samlad ram* att arbeta med. De bör enligt motionärerna få ett övergripande ansvar och kunna kombinera verksamheten inom ramen härför.

Utskottet har tidigare med riksdagens instämmande avstyrkt motionsyrkande om fleråriga budgetperioder, bl. a. med hänvisning till de konstitutionella betänkligheter detta inger med nuvarande treåriga mandatperioder (FiU 1981/82:3). De budgetbeslut som fattas av en riksdag skulle därmed binda följande riksdags handlingsfrihet. Till detta kan läggas att arbetsmarknadspolitiska insatser i allmänhet måste kunna anpassas till vad som händer i ett tämligen kort tidsperspektiv och därför inte är lämpade att styra utifrån flerårsbudgetar. Med hänsyn till att åtgärderna riktas mot vissa grupper för bestämda insatser bör inte heller statsmakterna avhända sig möjligheten att genom destinerade anslag styra användningen av anslagen.

Utskottet avstyrker motion 21 (vpk) yrkandena 4 och 5.

I *motion 141* (vpk) yrkas att *den kommunala beskattningsrätten av juridiska personer* skall återställas i sin helhet.

Utskottet behandlade våren 1983 en motion med likalydande yrkande. I det av riksdagen godkända betänkandet FiU 1982/83:45 avstyrktes motionsyrkandet med hänvisning till att förutsättningarna för beskattningen av juridiska personer skulle utredas närmare. Utredningen skall belysa konsekvenserna av dels en helt slopad kommunal beskattning av företag, dels ett läge där kommunerna har full beskattningsrätt. Den förändrade finansiella situationen för kommunerna av dessa alternativ skall tas upp i utredningsarbetet. Med hänsyn till att utredningsarbetet skall bedrivas skyndsamt anser inte utskottet det nu påkallat med något initiativ från riksdagens sida i denna fråga.

Motion 141 (vpk) yrkande 2 avstyrks.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken m. m.*
   att riksdagen med avslag på motionerna 1983/84: 34 yrkande 1, 1983/84: 86 yrkandena 1 och 2, 1983/84: 91 yrkandena 1 och 2, 1983/84: 100 yrkande 1 och 1983/84: 141 yrkande 1 godkänner vad som förordats i proposition 1983/84: 40 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
2. beträffande *statsskuld- och kreditpolitiken*
   att riksdagen avslår motion 1983/84: 91 yrkande 3,
3. beträffande *arbetsmarknadspolitiska åtgärder inom den offentliga sektorn*
   att riksdagen avslår motion 1983/84: 21 yrkandena 1 och 6,
4. beträffande *övergång till fleråriga budgetperioder och vidgade ramar för kommunerna*
   att riksdagen avslår motion 1983/84: 21 yrkandena 4 och 5,
5. beträffande *den kommunala beskattningsrätten av juridiska personer*
   att riksdagen avslår motion 1983/84: 141 yrkande 2.

Stockholm den 1 december 1983

På finansutskottets vägnar
ARNE GADD

Närvarande: Arne Gadd (s), Björn Molin (fp), Nils Åsling (c), Per-Axel Nilsson (s), Lennart Blom (m), Roland Sundgren (s), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c), Torsten Karlsson (s), Hugo Hegeland (m), Carl-Henrik Hermansson (vpk), Gunnar Nilsson i Eslöv (s), Margit Gennser (m), Arne Andersson i Gamleby (s) och Kerstin Nilsson (s).

Reservationer

1. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken m. m.

Lennart Blom, Filip Fridolfsson, Hugo Hegeland och Margit Gennser (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar med "Efterkrigstidens djupaste" och på s. 34 slutar med "34 yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Den internationella ekonomiska utvecklingen är på väg upp ur bottenläget från förra vintern, men bilden är fortfarande ganska splittrad. I USA går utvecklingen bättre än väntat. Tillväxttakten de senaste kvartalen har legat på 8–9 % på årsbasis, detta trots mycket höga realräntor (7–8 %) och sjunkande internationell konkurrenskraft genom den höga dollarkursen. Återhämtningen håller nu på att sprida sig genom hela den amerikanska ekonomin. Ökningen av den privata konsumtionen är den viktigaste faktorn i uppgången. Tillväxttakten är än så länge lika hög som i tidigare konjunkturuppgångar. Årets genomsnittliga BNP-ökning väntas bli närmare 4 %.

I USA är för närvarande finanspolitiken expansiv. Budgetunderskottet har ökat snabbt som en följd av att försvarsutgifterna har ökat samtidigt som skattelättnader genomförts. Penningpolitiken, som 1980–82 var mycket restriktiv, svänger i år om i expansiv riktning. Detta har bidragit till att de extremt höga nominella räntenivåerna har fallit under året.

Den höga tillväxttakten i USA har medfört att arbetslösheten sjunkit från knappt 10,8 till 8,8 %.

Uppgången i Västeuropa är och förefaller bli mycket svagare. Storbritannien väntas stå för den snabbaste uppgången. Orderingång, industriproduktion och privatkonsumtion håller på att återhämtas. BNP-tillväxten beräknas bli drygt 2,5 % i år. I Tyskland har den privata konsumtionen stigit något. Tillväxten förväntas dock bli endast drygt 1 %. För Frankrikes del förutspås en viss tillbakagång. Frankrike har fått betala och får fortsätta att betala ett högt pris för regeringen Mitterrands första år, då en kraftig expansiv politik ledde till ökad inflation och ökat bytesbalansunderskott. Nu tvingas Frankrike föra en mycket restriktiv ekonomisk politik med låg tillväxt och hög arbetslöshet som ofrånkomliga konsekvenser.

Det är värt att notera att de två länder som tydligast slagit in på en marknadsekonomisk linje, USA och England, är de länder som förväntas få den bästa tillväxten i år, medan det land som fört en traditionell socialdemokratisk politik, Frankrike, förväntas få negativ tillväxt.

Någon egentlig expansionskraft förefaller ännu inte finnas i Västeuropa. Industriförbundet förutspår i sin höstprognos låga tillväxttal även för nästa år. Att den västeuropeiska konjunkturen går in i en stagnationsfas beror

enligt utskottet på en rad faktorer. För det första tvingas flera länder föra en mycket restriktiv ekonomisk politik, framför allt Frankrike. För det andra har sparkvoten i de större länderna fallit till en mycket låg nivå varför det är troligt att en rekyl kommer under 1984 som håller tillbaka den privata konsumtionen. För det tredje är lönsamhetsförbättringen i företagen i allmänhet otillräcklig för att få till stånd ett omslag i investeringsaktiviteten. För det fjärde hämmar den bristande flexibiliteten i de europeiska ekonomierna möjligheterna att få till stånd en icke inflationsdrivande tillväxt.

Att tillväxten i Västeuropa ser ut att bli svag har stor betydelse för Sveriges exportmöjligheter. Ca 70% av vår varuexport avsätts i Västeuropa. Endast 8–9% av exporten går till USA. Den svaga utvecklingen i Västeuropa har med andra ord mycket större betydelse för våra tillväxtmöjligheter än den goda konjunkturutvecklingen i USA.

Det stora internationella glädjeämnet är den låga inflationstakten. Prisstegringen i omvärlden är lägre än den varit på 15 år. Genomsnittet för alla OECD-länder ligger under 5%. Länder som USA, Västtyskland, Holland, Schweiz och Japan ligger alla under 3% i inflation. Den låga inflationstakten i omvärlden har starkt bidragit till att den svenska prisstegringen nu ser ut att bli något mindre än den som väntades i våras. Inflationen i Sverige stannar troligen på runt 9% i år. Det innebär att vi hamnar näst högst i inflationstabellen. Bland de västliga industriländerna kommer endast Italien att ha en högre inflationstakt.

Enligt utskottets mening finns det fortfarande en del riskmoment som gör att styrkan och stabiliteten i konjunkturuppgången är något osäker. Räntorna i USA kan åter börja stiga som en följd av budgetunderskottets utveckling. Det växande antalet u-länder och östländer med betalningsbalansproblem bidrar till en svag utveckling av världshandeln. Den tilltagande protektionismen i många länder kan också fördröja en uppgång.

Den ekonomiska utvecklingen i Sverige

Regeringens nuvarande bedömning av den ekonomiska utvecklingen i Sverige *1983* innebär framför allt en kraftig neddragning av den ekonomiska tillväxten. I våras räknade regeringen med en ökning av BNP på 1,8%. Denna tillväxttakt beräknas nu bli endast 1%. Som en följd av den svaga tillväxten i ekonomin har utvecklingen på arbetsmarknaden blivit klart sämre än vad regeringen tidigare räknat med.

Den stora ljuspunkten i den svenska ekonomin är att exporten ökat snabbt i år. Varuexporten beräknas stiga med närmare 10%. En stor del av detta beror på – som påpekas i *motion 91* (m) – tillfälliga leveranser av fartyg och petroleumprodukter. Fartygsexporten ökar med ca 50% och exporten av petroleumprodukter stiger med nästan 40%. Exporten av bearbetade varor exklusive fartyg förutses växa med endast 6%.

Trots den mycket kraftiga ökningen av exporten och en svagt fallande

import beräknas tillväxttakten i den totala ekonomin bli förhållandevis låg. Samtliga övriga nordiska länder beräknas få en större BNP-ökning i år och den genomsnittliga tillväxten i hela OECD-området beräknas bli mer än dubbelt så hög som den svenska.

Fallet i näringslivets investeringar ser ut att bli större än vad regeringen kalkylerade med i våras. De beräknas falla med 6,1 % att jämföra med minus 3 % i våras. Övriga faktorer som drar ner tillväxten i år är att någon omsvängning i lagerinvesteringarna inte kommer att ske samt att privatkonsumtionen nu beräknas minska mer än vad regeringen tidigare räknat med.

Vad gäller utvecklingen under *1984* är det enligt utskottets mening värt att notera att regeringens prognos på flera avgörande punkter skiljer sig från konjunkturinstitutets.

Av tabell 1 framgår att regeringen räknar med en tillväxt på 2,8 %. Enligt konjunkturinstitutets bedömning, som är gjord nästan samtidigt, blir tillväxten endast 2,1 %. Trots att regeringen i sin kalkyl räknat med de föreslagna åtstramningsåtgärderna, vilket konjunkturinstitutet inte gjort, beräknas tillväxten bli högre.

Tabell 2 Försörjningsbalans 1984

Procentuell volymförändring	Regeringen	KI
BNP	2,8	2,1
Import, varor och tjänster	4,5	4,0
Tillgång	3,2	2,5
Bruttoinvesteringar	0,5	−1,7
Näringslivet	6,0	3,3
därav: näringslivet	8,0	3,6
Statliga myndigheter och affärsverk	−2,0	−7,1
Kommuner	−2,1	−3,4
Bostäder	−6,1	−6,1
Lagerinvesteringar[1]	1,6	1,6
Privat konsumtion	0,5	1,0
Offentlig konsumtion	0,9	0,5
därav: statlig	−1,5	−1,5
kommunal	1,9	1,3
Inhemsk efterfrågan	2,3	
Export, varor och tjänster	5,6	3,8
Användning	3,2	2,5

[1] Lageromslag i förhållande till föregående års BNP.

Skillnaden i bedömning beror framför allt på att regeringen räknat med en kraftigare exporttillväxt och en större investeringsuppgång. Som framgår av tabell 1 hoppas regeringen på en exportökning på 5,6 % för 1984 trots att världshandeln inte beräknas stiga med mer än drygt 4 %. Konjunkturinstitutet räknar med en exportökning på 3,8 %.

Regeringen är mycket optimistisk även vad gäller investeringsutvecklingen. Framför allt gäller detta industriinvesteringarna. Medan konjunkturinstitutet räknar med en investeringsökning på 3,6 % tror regeringen på en ökning med hela 8 %. Företagen själva räknar – enligt SCB:s oktober-

enkät – över huvud taget inte med någon investeringsökning. Tvärtom skulle den beräknade investeringsnivån på 18,6 miljarder kr. fortsätta att falla i volym.

Utskottet delar den bedömning som görs i motion 91 (m) att regeringens prognos i dessa bägge centrala avseenden måste betraktas som djärv på gränsen till osannolik.

En annan skillnad mellan KI:s och regeringens prognoser är att konjunkturinstitutet räknar med en högre inflationstakt under 1984, 5 % inflation under loppet av 1984 att jämföra med regeringens 4 %. Regeringens bedömning är konsistent med en lönekostnadsökning på totalt 6 % medan KI har antagit 7 % lönekostnadsökning. Eftersom överhängseffekten från 1983 års avtal är nästan 2 % och löneglidningen i bästa fall förväntas stanna vid ca 3 % återstår i praktiken bara 1 % i avtalsmässig löneökning i regeringens kalkyl. Eftersom lönekostnadsökningarna i de stora industriländerna beräknas ligga på 4–5 % nästa år ligger regeringens löneantagande över den nivå som krävs för att inte en ytterligare försämring i vår internationella konkurrenskraft skall ske.

Mot bakgrund av att de av LO nyligen presenterade lönekraven innebär en kostnadsökning för 1984 med över 10 % framstår regeringens löneantagande enligt utskottets mening som mycket optimistiskt. Skulle LO:s lönekrav realiseras äts en stor del av den kvarvarande "devalveringsvinsten" upp redan nästa år.

Allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken

Utskottet vill understryka att så länge de offentliga utgifterna, skattetrycket, budgetunderskottet, regleringarnas antal m.m. fortsätter att öka kommer en konjunkturuppgång bara att leda till en tillfällig förbättring av Sveriges ekonomiska läge. Behovet av strukturpåverkande insatser växer hela tiden oavsett den konjunkturella utvecklingen. Kraftiga nedskärningar i de offentliga utgifterna är i själva verket nödvändiga för att konjunkturuppgången inte skall brytas alltför tidigt. För att skapa utrymme för ökade investeringar måste staten skära ned sina kreditanspråk, annars pressas räntan upp och den industriella expansionen uteblir. Konjunkturförbättringen har med andra ord ökat kraven på en sanering av statsfinanserna.

Utskottet delar bedömningen i motion 91 (m) att grundfelet i regeringens ekonomisk-politiska strategi är att de strukturella bristerna i vår ekonomi negligeras. Med hjälp av en låg löne- och prisstegringstakt skall vi enligt regeringen häva oss ur den ekonomiska krisen. Låga löne- och prisstegringar är visserligen nödvändiga men långtifrån tillräckliga. Därutöver krävs för det första en mycket kraftig bantning av de offentliga utgifterna och en neddragning av budgetunderskottet.

För det andra krävs en sänkning av skattetrycket så att drivkrafterna bakom arbete, investeringar, sparande och risktagande stimuleras.

För det tredje krävs betydande systemförändringar som syftar till en

omstrukturering av den offentliga sektorn. En ökad privatisering, konkurrens, avgiftsfinansiering och avreglering är enligt utskottet nödvändiga för att tillväxttakten i vår ekonomi varaktigt skall återställas.

Ingenting i regeringens politik tyder på att den klarar att ta itu med problemen i den offentliga sektorn. De av regeringen föreslagna besparingarna är t. o. m. mindre än vad statsskulden ökar med varje månad. I stället för skattesänkningar föreslår regeringen rader av skattehöjningar och nya skatter. Det sänkta inflationsskyddet innebär att marginalskatteomläggningen urholkas ännu snabbare av inflationen. Regeringen ändrar t. o. m. direkt i skatteskalan. Allt detta kommer att minska stimulansen att arbeta och investera.

Trots det kraftigt ökade skattetrycket klarar inte regeringen att hålla budgetunderskottet för nästa budgetår kvar på den redan alltför höga nivån. Den av regeringen föreslagna politiken går enligt utskottet rakt emot den som Sverige behöver för att lösa de strukturella balansbristerna. Därmed raseras också förutsättningarna för att uppnå målet sänkt arbetslöshet och låg inflation.

Regeringen saknar en trovärdig politik för att bekämpa inflationen, trots att den prioriterar just denna sak. Anti-inflationspolitiken består endast av mycket begränsade förslag till utgiftsnedskärningar samt ett inflationstak på 4% för en liten del av de utgifter som påverkas av inflationen. Den centrala delen av anti-inflationspolitiken tycks vara att regeringen "hoppas" på låga avtalsmässiga löneökningar. Mot bakgrund av att LO:s lönekrav innebär en lönekostnadsökning för 1984 på över 10% framstår regeringens förhoppningar som ogrundade. Budgetunderskottet dras inte ned, i praktiken görs ingenting åt marknadens bristande flexibilitet och den föreslagna avindexeringen av vissa utgifter är otillräcklig för att bryta de rådande inflationsförväntningarna.

I motion 91 (m) förordas en mycket stram ekonomisk politik för att få ned inflationstakten. En neddragning av de offentliga utgifterna och budgetunderskottet har en avgörande betydelse för våra möjligheter att nedbringa prisstegringarna. Att dra ned budgetunderskottet genom utgiftsnedskärningar är nödvändigt också för att tillväxtmöjligheterna och sysselsättningen i det privata näringslivet skall kunna förbättras. Utskottet förordar dessutom lägre skatter som ett sätt att bekämpa inflationen och stimulera sysselsättningen.

För att komma till rätta med inflationsdrivande och arbetslöshetsskapande lönehöjningar förordar utskottet en politik som innebär att arbetsmarknadens parter tar ansvar för sysselsättningen. Regeringen kan inte ta ansvar för någonting som den inte själv kan kontrollera. Den fria förhandlingsrätten är en frihet under ansvar.

I år har regeringen hittills genomfört skattehöjningar för nästan 13 miljarder kr. Det motsvarar skattehöjningar på i genomsnitt 3 500 kr. per hushåll. Oförmågan att spara har lett till att regeringen nu föreslår skatte-

höjningar för 1984 på ytterligare ca 11 miljarder kr. Utskottet avvisar alla dessa nya förslag till skattehöjningar utom höjningen av vin-, sprit- och tobaksskatten.

Nästan alla de skattehöjningar som regeringen genomfört och ämnar genomföra kommer att innebära en minskad stimulans att arbeta, investera och spara. Det privata näringslivets tillväxtkraft försvagas ytterligare. I motion 91 (m) förordas en skattepolitik som går i motsatt riktning. Utskottet instämmer i denna motions förslag om att marginalskattesänkningen skall göras varaktig genom återinförandet av en fullständig indexreglering och att avdragsbegränsningen och den tvåprocentiga löneskatten slopas fr. o. m. 1984.

Den inriktning av politiken som föreslås i *motionerna 86 (fp) och 100 (c)* skiljer sig i vissa delar fördelaktigt från propositionen men innebär enligt utskottets mening ej någon tillräckligt kraftfull omläggning av den ekonomiska politiken. I *motion 141 (vpk)* förordas en långtgående socialistisk omläggning av politiken.

Utskottet avstyrker sålunda proposition 40, yrkande 1; motion 86 (fp), yrkande 1; motion 100 (c), yrkande 1 och motion 141 (vpk), yrkande 1.

Budgetpolitiken

Enligt bedömningar i årets långtidsbudget beräknas budgetunderskottet under vissa förutsättningar öka från 90 till 120 miljarder kr. under den närmaste femårsperioden. Denna kraftiga tillväxt uppkommer trots att underskottet exklusive statsskuldräntor förutsätts minska i löpande priser över perioden.

Tabell 3 Budgetsaldo i långtidsbudgeten. Huvudalternativ.

	1983/84	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88
Inkomster	208,1	211,9	219,7	230,0	242,9
Utgifter exkl. statsskuldräntor	242,6	249,9	254,8	263,8	273,3
Budgetsaldo exkl. statsskuldräntor	*−34,5*	*− 38,0*	*− 35,1*	*− 33,8*	*− 30,4*
Statsskuldräntor	55,4	63,0	74,6	79,9	89,9
Budgetsaldo	**−89,9**	**−101,0**	**−109,7**	**−113,7**	**−120,3**
Andel av BNP	−12,5	− 13,1	− 12,9	− 13,1	− 13,2

Konkret innebär detta att en allt större andel av statens inkomster varje år måste användas för betalningar av statsskuldräntor. Från att ha uppgått till ca 4 % av statsbudgetens inkomster budgetåret 1975/76 beräknas statsskuldräntorna under innevarande budgetår motsvara ca 27 % av inkomsterna. I långtidsbudgetens här återgivna huvudalternativ ökar under femårsperioden räntornas andel av statens inkomster till 37 %. Denna uppgång på 10 procentenheter framkommer i ett beräkningsalternativ som förutsätter en förhållandevis måttlig pris- och löneutveckling på 5 % per år under

de tre sista åren. Därjämte har räntenivån antagits sjunka successivt från dagens nivå till 8 % under den senare delen av långtidsperioden.

I ett annat beräkningsalternativ – som utgår från 8 % årlig pris- och löneutveckling – förutses inledningsvis en mera måttlig uppgång av andelen statsskuldräntor, men förloppet accelererar under periodens sista år, då tillväxten blir mycket kraftig. Till följd härav stiger statsskuldräntornas andel av statsinkomsterna med 14 procentenheter till 41 %.

Allvaret bakom denna utveckling inser man då man beaktar att även i detta alternativ förutses att budgetunderskottet exklusive statsskuldräntor skall vara lägre vid femårsperiodens slut mätt i löpande priser.

Det är lätt att förstå att en utveckling av detta slag inte kan tillåtas fortgå. Bryts inte mönstret hamnar vi snart i ett läge, där merparten av statens inkomster måste användas till att betala räntor på statsskulden.

Som utskottet ser det står vi nu inför valet att antingen omedelbart vidtaga åtgärder för att minska underskottet eller att senare – och den tidpunkten ligger inom en förutsebar framtid – tvingas att acceptera att den offentliga sektorn kraftigt skärs ned.

Som ett tankeexperiment bör den teoretiska situationen övervägas, som innebär att statsskuldräntorna fortsätter att växa till de totala statsinkomsternas storlek. I det läget kan inte ens en nedläggning av all statlig verksamhet förhindra att statsskulden fortsätter att växa. I själva verket inträffar den tidpunkt då ingen återvändo finns betydligt tidigare än när räntorna blir lika stora som inkomsterna.

Eftersom en stor del av statsutgifterna – t. ex. offentliganställdas löner, investeringar, beskattade transfereringar, bidrag till viss verksamhet – direkt motsvaras av statsinkomster i form av inkomstskatter, arbetsgivaravgifter och konsumtionsskatter, kommer varje neddragning av sådana utgifter att samtidigt leda till minskade inkomster. Under det att räntorna ökar kommer således inkomsterna att minska. Därigenom rycker den tidpunkt då statsskuldräntorna kommer att överstiga statsinkomsterna allt närmare.

Det är emellertid utskottets bestämda uppfattning att vi genom kraftfulla utgiftsnedskärningar i dag ännu kan häva den utveckling som här skisserats. De åtgärder som krävs kommer emellertid att vara så omfattande att inte några samhällsområden kan undantas. Vi måste alla vara med och göra de uppoffringar som krävs. I annat fall kommer vi att inom några få år helt ha urholkat grunden för vår välfärd och hela den offentliga sektorns verksamhet.

För innevarande budgetår räknar regeringen med att budgetunderskottet skall ligga på ungefär oförändrad nominell nivå. Detta innebär – som påpekas i motion 91 (m) – inte att budgetbehandlingen skulle ha varit särskilt framgångsrik eller att regeringens "åtstramningspaket" skulle orsaka någon typ av trendbrott. Den trendmässiga försämringen av budgetunderskottet har inte upphört. Att det kassamässiga underskottet tycks ha

slutat att stiga beror på två faktorer. För det första har regeringen pressat upp underskottet 1982/83 genom en rad exceptionella utgiftsökningar som knappast torde återkomma. Regeringens våldsamma ökning av industrisubventionerna till framför allt statliga företag har gjort att man nu fått andrum vad gäller behovet av industristöd. Engångsutgifterna på utgiftssidan 1982/83 innebar att budgetunderskottet hamnade nära 10 miljarder kr. över den förväntade trendmässiga försämringen.

Den andra viktiga förklaringen är att budgetunderskottet under innevarande budgetår reduceras med 5–6 miljarder kr. till följd av en rad åtgärder av uppbördsteknisk natur på inkomstsidan i budgeten. Dessa tillfälliga inkomstökningar innebär att den trendmässiga försämringen av budgetunderskottet döljs.

Regeringens förslag till utgiftsnedskärningar för 1984/85 uppgår till ca 5 miljarder kr. Drygt hälften av förslagen har en långsiktig effekt och resten är av tillfällig natur.

Samtidigt med förslagen till besparingar föreslår regeringen ökade AMS-utgifter och nya utgifter inom det s. k. ROT-programmet. Nettobesparingarna uppgår därför endast till ca 3,5 miljarder kr.

Regeringens oförmåga att bryta den offentliga utgiftsexpansionen är enligt utskottet den allvarligaste bristen i den ekonomiska politik som nu föreslås. Regeringen har tidigare missat tre tåg. Varken i oktoberpropositionen från i fjol, budgetpropositionen från i januari eller kompletteringspropositionen från i våras fanns det några besparingsförslag. Tvärtom har 33 miljarder kr. i statliga utgiftsökningar tillkommit. De relativt obetydliga besparingar regeringen nu föreslår innebär att den missar även det fjärde tåget. Som anförs i motion 91 (m) kan denna tempoförlust som i praktiken uppgår till två tredjedelar av regeringens mandatperiod mycket väl visa sig vara ödesdiger för våra möjligheter att få bukt med den annalkande statsfinansiella krisen. Det är troligt att det verkliga underskottet för 1984/85 flyttas upp på en ännu högre nivå, vilket gör att det kommande, nödvändiga saneringsarbetet med statsfinanserna kommer att ta längre tid och bli mycket svårare än om regeringen hade haft kraft att nu lägga om kursen.

Den budgetpolitik som förordas i motion 91 (m) baseras på de av motionärerna i våras föreslagna besparingarna på 20,6 miljarder kr. och skattesänkningarna på ca 7 miljarder kr. Det föreslagna budgetunderskottet för 1983/84 låg med andra ord 13,5 miljarder kr. under regeringens som nu beräknas till ca 88 miljarder kr.

Utskottet godtar huvuddelen av regeringens förslag till utgiftsnedskärningar.

I motion 91 (m) föreslås en budgetpolitik som innebär större utgiftsnedskärningar inom alla huvudtitlar utom försvarsdepartementet. Av de av motionärerna tidigare föreslagna besparingarna på 20,6 miljarder kr. utnyttjar regeringen nu knappt 2 miljarder kr. Motionärerna binder sig för en politik som innebär ytterligare 7–8 miljarder kr. i utgiftsminskningar för

nästa budgetår. De tidigare – av regeringen ej accepterade – besparingarna tillsammans med de nya utgiftsnedskärningarna kommer att innebära en neddragning av utgifterna för budgetåret 1984/85 med ca 26–27 miljarder kr. Tillsammans med skattesänkningsförslagen i motion 91 på 11–12 miljarder kr. innebär detta en neddragning av budgetunderskottet med ca 15 miljarder kr. jämfört med regeringens förslag. Utskottet ställer sig bakom den budgetpolitik som förordas i motion 91 (m).

Utskottet anser dessutom att detta icke är tillräckligt för att lösa den djupa strukturkris som Sverige befinner sig i. Den offentliga sektorn måste dessutom struktureras om. Systemförändringar måste vidtagas för stora delar av den service som idag ges via den offentliga sektorn.

I motion 86 (fp) föreslås en budgetpolitik som enligt utskottets mening inte innebär en tillräckligt kraftfull neddragning av de statliga utgifterna och budgetunderskottet. I motion 100 (c) föreslås åtgärder på utgifts- respektive inkomstsidan av budgeten som inte alls påverkar det reella budgetunderskottet.

I motion 141 (vpk) förordas i jämförelse med regeringen ännu större skattehöjningar. Trots detta förbättras i praktiken ej budgetsaldot.

Med det anförda avstyrker utskottet de förslag till budgetpolitiska riktlinjer som föreslås i motion 86 (fp) yrkande 2 och motion 141 (vpk) yrkande 1 delvis.

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken m. m.*
   att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1983/84: 40 samt motionerna 1983/84: 34 yrkande 1, 1983/84: 86 yrkandena 1 och 2, 1983/84: 100 yrkande 1 och 1983/84: 141 yrkande 1 godkänner vad som förordas i motion 1983/84: 91 yrkandena 1 och 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken m. m.

Björn Molin (fp), Nils Åsling (c) och Rolf Rämgård (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 20 börjar med *"Den ekonomiska"* och på s. 34 slutar med "34 yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Den ekonomiska politiken i Sverige efter regeringsskiftet

De farhågor beträffande den socialdemokratiska politiken som fanns före valet 1982 har tyvärr besannats. De offentliga utgifterna har åter tagit

fart uppåt, skattetrycket har skärpts, budgetunderskottet har ökat, inflationen har blivit långt över 5,5% (om än något lägre än vad som kunde befaras förra hösten), arbetslösheten har stigit. Med hänsyn till den vikt som nu även socialdemokraterna fäster vid arbetslöshet och inflation för fördelningspolitiken måste 1983 betecknas som ett förlorat år från fördelningspolitisk synpunkt.

Den fråga där socialdemokraterna hårdare än i någon annan fråga framställde sig som garanter för en förbättring var sysselsättningen. Man gick t. o. m. så långt att man beskyllde mittenregeringen för att medvetet öka arbetslösheten och att 30–40000 människor gick arbetslösa i onödan. Detta trots att, när den långa och djupa lågkonjunkturen 1980–82 dramatiskt ökade arbetslösheten i andra länder (10–12% blev vanliga arbetslöshetstal), lyckades Sverige hålla nere arbetslösheten på ca 3%.

Efter regeringsskiftet har arbetslösheten månad för månad (utom januari) legat högre än under mittenregeringens tid.

I genomsnitt har i år ca 20000 fler människor gått arbetslösa i Sverige än förra året. Detta trots att regeringen satsat ca 20 mdr kr. på arbetsmarknadspolitiska åtgärder, vilket bl. a. inneburit en kraftig ökning av antalet människor i beredskapsarbete (58900 okt. -83 mot 43800 i okt. -82).

I socialdemokraternas före valet så upphaussade krisprogram "Framtid för Sverige" kan man i kap. 3 – En plan för återhämtning – läsa följande: "Denna politik bör ha följande innehåll:

1. Den ekonomiska politiken måste inriktas på att snabbt och påtagligt ta ner kostnads- och prisstegringen i Sverige. Målet måste vara att inte bara bryta med de senaste årens inflationsutveckling utan också nå en lägre ökning av kostnader och priser än i vår omvärld."

Hur har det då i verkligheten gått med de två föresatserna i punkt 1 i krisprogrammet? Den "snabba och påtagliga" minskningen av inflationen har istället blivit en klar ökning. Och den lägre inflationstakten än våra konkurrentländer har från att vid regeringsskiftet nästan varit ett faktum nu istället blivit ett stort gap.

Sverige hade från en notering på ca 14% sommaren 1981 minskat sin inflationstakt till under 8% vid regeringsskiftet i oktober 1982. Den svenska inflationstakten var ungefär densamma som för OECD i sin helhet från årsskiftet 1981/82 fram till regeringsskiftet.

Internationella bedömare (OECD-sekretariatet) ansåg sommaren 1982 att, om mittenregeringens politik fullföljts, så pekade den svenska inflationen 1983 mot en nivå på 5–6%. Det var också det mål som antagits i skattereformen. Med den internationella inflation som idag föreligger tyder allt på att det målet skulle ha uppnåtts om mittenregeringens politik hade fullföljts.

Istället blev det efter regeringsskiftet en dramatisk höjning av den svenska inflationen (devalvering, momshöjning m. m.) samtidigt som inflationen i resten av Västvärlden fortsatte att sjunka. Visserligen minskade infla-

tionstakten i våras, när de omedelbara effekterna av devalveringen klingat av, men under det senaste halvåret har inflationen på tolvmånadersbasis envist stigit. Först i oktober skedde en mindre sänkning, men inflationstakten (8,6%) ligger alltjämt över den nivå som gällde vid regeringsskiftet.

Regeringen har en lovvärd ambition att inflationen 1984 skall komma ner till 4%, men de underliggande inflationstendenserna i svensk ekonomi är oroväckande.

Löncöverhänget från 1983 till 1984 beräknas till ca 1%. Därutöver måste man i den uppåtgående konjunkturen räkna med en löneglidning på minst 3%. Regeringens kalkylmässiga lönekostnadsökning på 6% verkar därför mer än lovligt optimistisk i all synnerhet mot bakgrund av dels LO:s lönekrav på 7%, dels PTK:s, TCO:s, KTK:s och SACO:s berättigade kritik mot de upprepade urholkningarna av marginalskattereformen.

I centerns och folkpartiets reservation i våras (FiU 1982/83: 50) gjordes en inflationsbedömning för 1984 på 6–7%. Det finns ingen anledning att nu revidera den bedömningen, men risken är påtaglig att den var för optimistisk.

För budgetåret 1983/84 pekar prognoserna för närvarande på ett budgetunderskott på ungefär samma nivå som för 1982/83. Detta innebär tyvärr inte något positivt trendbrott för budgetunderskottets ökning. Den skenbara förbättringen realt sett beror dels på att budgetunderskottet tilläts öka så dramatiskt förra budgetåret, dels på vissa engångseffekter.

Regeringen säger att tiden nu är mogen för att strama åt finanspolitiken. Tyvärr sker det alltför sent och alltför litet. De åtgärder som nu redovisas räcker inte för att klara oförändrat budgetunderskott. Ändå förefaller regeringen ha bottenskrapat vad man uppfattar som besparingsmöjligheterna. Annars hade det inte funnits skäl att redan nu redovisa rader av småbesparingar som avses träda i kraft först vid nästa budgetårsskifte. De besparingar centern och folkpartiet föreslog i våras hade inneburit betydligt lägre statsutgifter under kalenderåret 1984. Dessa besparingar hade behövts för att nå den nödvändiga graden av stramhet i finanspolitiken. Riksbankschefens besvikelse över regeringens förslag är lättförståelig. För övrigt är de av regeringen föreslagna budgetförstärkande åtgärderna inte av den omfattning som regeringen själv anger. Flera av förslagen ger bara kortsiktiga besparingseffekter och den förbättring på 7 miljarder kr. jämfört med långtidsbudgeten som regeringen kalkylerar med kommer enligt utskottets uppfattning inte att uppnås.

Regeringen närmast uppmanar kommunerna att nu expandera sin verksamhet under 1984–1985. Det är mycket oklokt. För det första är det osannolikt att pris- och kostnadsutvecklingen under 1984 stannar vid 4% som regeringen hävdar. Utbyggnader som utgår från denna inflationsprognos blir därför med all sannolikhet dyrare att genomföra i praktiken. För det andra är det långsiktigt nödvändigt att hålla tillbaka den offentliga expansionen om reallönerna efter skatt skall kunna klaras. Den förbättrade

finansiella ställningen i kommunsektorn borde därför motivera en indragning av kommunala inkomster för att undvika risken för expansion snarare än uppmaningar till en sådan expansion.

Regeringen har lagt fast helt omöjliga fördelningspolitiska principer för sin finanspolitik. Förra hösten genomfördes en rad skattehöjningar på arv, gåvor, förmögenheter, aktieutdelningar och sparande. Ändå anser regeringen att besparingar på några miljarder nu måste följas av en rad nya åtgärder riktade mot kapital och kapitalinkomster. Därför föreslås bl. a. omsättningsskatt på aktiehandel och en skärpt förmögenhetsskatt. Om regeringen, som sägs i propositionen, även framgent skall följa denna linje kommer sparande och risktagande att drabbas hårt samtidigt som utgiftsnedskärningarna blir otillräckliga. Konfiskatoriska skatter på produktivt sparande driver fram spekulation i improduktivt sparande. Att göra detta till ett villkor för en realistisk finanspolitik är helt orimligt och den samlade ekonomiska politiken är därför dömd att misslyckas.

Allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken

En ekonomisk politik, som skall ha möjlighet att bli framgångsrik i den besvärliga situation som Sverige befinner sig i, måste bygga på en ideologisk helhetssyn.

Enligt utskottets mening bör en sådan helhetssyn bottna i en tro på den enskilda människans initiativförmåga, vilja att ta ansvar och frihet att göra egna val.

En sådan grundsyn låter sig bara förenas med marknadsekonomi. De positiva effekter på produktion och sysselsättning som Sverige kan få av den internationella konjunkturuppgången motverkas av diverse näringsfientliga inslag i den socialdemokratiska politiken. Främst gäller detta hotet om löntagarfonder.

Att skapa förutsättningar för arbete åt alla människor är den mest centrala uppgiften för den ekonomiska politiken. Det gäller att se till att människors kunnande och engagemang liksom kapital och andra materiella resurser utnyttjas. Det gäller att med utgångspunkt i marknadsekonomin bedriva en aktiv näringspolitik. En sådan politisk inriktning bör förenas med en minskning av de direkta företagssubventionerna.

Inte minst är det viktigt att de små och medelstora företagen arbetar under goda förutsättningar. Det finns klara belägg också från andra länder att ökad sysselsättning inom den privata sektorn främst uppkommer i små och medelstora företag. Detta kräver emellertid en medvetet inriktad politik för att stimulera och främja den mindre företagsamheten.

Svensk industri har sedan kostnadskrisen i mitten av 1970-talet tappat marknadsandelar. För att dessa skall kunna återvinnas måste konkurrenskraften bibehållas och förstärkas. Av avgörande betydelse härför är lönekostnadsutvecklingen.

Målet måste vara att hålla tillbaka lönekostnadsökningen samtidigt som

löntagarnas reallöner efter skatt åtminstone upphör att minska. Utskottet anser att tre förutsättningar är särskilt viktiga för att detta mål skall kunna nås:

- *Att inflationen dämpas.* Mittenregeringens ambition var att för 1983 få en inflation kring 5,5 %. Som tidigare framhållits skulle detta ha varit möjligt om dess ekonomiska politik hade fått fullföljas.
- *Att inte skatterna höjs.* Skattehöjningar riskerar att utlösa kompensationskrav i avtalsförhandlingarna.
- *Att skattereformen fullföljs.* Genom sänkta marginalskatter kan bruttolönekraven hållas tillbaka. Det håller nere kostnadsökningarna.

Nyckeln till framgång för den ekonomiska politiken ligger av flera skäl i en stram finanspolitik. En sådan är nödvändig för att klara inflationsbekämpningen. Erfarenheterna från de senaste femton åren visar klart att det är bara när vi har fört en stram finanspolitik som vi lyckats få ned vår inflation under den internationella. Men den strama finanspolitiken är också nödvändig för att hålla tillbaka budgetunderskottet och skapa utrymme för investeringarna framför allt i industrin.

En stram finanspolitik kan teoretiskt innebära såväl högre skatter som minskade utgifter. Skattehöjningsvägen är emellertid av tre skäl stängd:

- Utskottet har redan framhållit att vi måste avstå skattehöjningar *för att kunna klara reallönerna efter skatt* vid låga lönekostnadsökningar.
- Det är sannolikt att budgetunderskottet i sig, genom effekterna på penningmängd och räntenivå, driver upp inflationstakten. Men det är också sannolikt att inflationen vid givet underskott riskerar att bli högre vid högre offentlig utgiftsnivå och skattetryck. *En framgångsrik inflationsbekämpning* förutsätter därför att utgiftssidan hålls tillbaka.
- Det tredje skälet som talar mot skattehöjningar är att vi nu med all sannolikhet nått *skattetaket*. Detta antagande stöds av såväl erfarenhetsmässiga iakttagelser som teoretiska studier. Det innebär att höjda skattesatser inte längre ger ökade statsinkomster.

Mot denna bakgrund förespråkar utskottet utgiftsnedskärningar. Mittenregeringen föreslog i 1982 års budgetproposition besparingar i storleksordningen 12 miljarder kronor netto. Utskottets bedömning är att utgifterna under kommande år måste minskas kraftigt för att länka in ekonomin i en mer gynnsam utveckling.

Besparingspolitiken har i den politiska debatten ibland ställts emot en rättvis fördelningspolitik. För att leda denna motsatsställning i bevis har man i regel jämfört effekterna av utgiftsnedskärningarna på enskilda hushåll med ett läge där över huvud taget ingenting förändras. Det är naturligtvis helt orealistiskt.

Redan på kort sikt kommer uteblivna besparingar att leda till effekter på inflation, räntor m. m. som drabbar hushållen i ungefär samma utsträckning som besparingarna. På längre sikt skulle en sådan politik fördjupa de ekonomiska problemen och innebära ett hot mot välfärden.

Utskottet vill alltså understryka att besparingspolitiken inte står i strid med en rättvis fördelningspolitik utan istället är en förutsättning för att en sådan uthålligt skall kunna bedrivas.

Av största vikt för fördelningen är inflationstakten och arbetslösheten. Fördelningspolitiken måste därför inriktas på att föra en långsiktig sysselsättningspolitik och på inflationsbekämpning.

Under år 1980–82 utvecklades en filosofi för hur den här situationen skulle mötas. Det gäller att förena fullt samhällsekonomiskt ansvar med en intensiv omsorg om de grupper som svårast kan värja sig mot nya påfrestningar.

I det omfattande, betydelsefulla och nödvändiga sparandet kunde sparåtgärder riktade mot mera generellt utgående bidrag kombineras med särskilda insatser för de sämst ställda.

Budgetpolitiken

Enligt bedömningar i årets långtidsbudget beräknas budgetunderskottet öka från 90 till 120 miljarder kronor under den närmaste femårsperioden. Denna kraftiga ökning uppkommer trots att underskottet exkl. statsskuldräntor förutsätts minska i löpande priser över perioden.

Budgetsaldo i långtidsbudgeten. Huvudalternativ

	1983/84	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88
Inkomster	208,1	211,9	219,7	230,0	242,9
Utgifter exkl. statsskuldräntor	242,6	249,9	254,8	263,8	273,3
Budgetsaldo exkl. statsskuldräntor	*−34,5*	*− 38,0*	*− 35,1*	*− 33,8*	*− 30,4*
Statsskuldräntor	55,4	63,0	74,6	79,9	89,9
Budgetsaldo	**−89,9**	**−101,0**	**−109,7**	**−113,7**	**−120,3**
Andel av BNP	−12,5	− 13,1	− 12,9	− 13,1	− 13,2

Konkret innebär detta att en allt större andel av statens inkomster varje år måste användas för betalningar av statsskuldräntor.

Statsskuldräntorna under innevarande budgetår beräknas motsvara ca 27 % av inkomsterna. I långtidsbudgetens här återgivna huvudalternativ ökar under femårsperioden räntornas andel av statens inkomster till 37 %. Denna uppgång på 10 procentenheter framkommer i ett beräkningsalternativ som förutsätter en förhållandevis måttlig pris- och löneutveckling på 5 % per år under de tre sista åren. Därjämte har räntenivån antagits sjunka successivt från dagens nivå till 8 % under den senare delen av långtidsbudgetperioden.

I ett annat beräkningsalternativ – som utgår från 8 % årlig pris- och löneutveckling – förutses inledningsvis en mera måttlig uppgång av andelen statsskuldräntor, men förloppet accelererar under periodens sista år, då tillväxten blir mycket kraftig. Till följd härav stiger statsskuldräntornas andel av statsinkomsterna med 14 procentenheter till 41 %.

Allvaret bakom denna utveckling inser man då man beaktar att även i detta alternativ förutses att budgetunderskottet exklusive statsskuldräntor skall vara lägre vid femårsperiodens slut mätt i löpande priser.

Det är lätt att förstå att en utveckling av detta slag inte kan tillåtas fortgå. Bryts inte mönstret hamnar vi snart i ett läge, där merparten av statens inkomster måste användas till att betala räntor på statsskulden.

Förutom de svåra stabiliseringspolitiska och fördelningspolitiska problem som uppkommer vid finansieringen av ett fortsatt växande budgetunderskott leder den här skisserade utvecklingen fram mot en situation i vilken vi – vare sig vi vill det eller ej – kan tvingas att göra drastiska och mycket långtgående omprövningar av den offentliga sektorns storlek. En utveckling därhän är enligt utskottets mening oacceptabel.

Som utskottet ser det står vi nu inför valet att antingen omedelbart vidta åtgärder för att minska underskottet eller att senare – och den tidpunkten ligger inom en förutsebar framtid – tvingas att acceptera att den offentliga sektorn kraftigt skärs ned.

Låt oss tänka att den teoretiska situationen inträffar att statsskuldräntorna fortsätter att växa till de totala statsinkomsternas storlek. I det läget kan inte ens en nedläggning av all statlig verksamhet förhindra att statsskulden fortsätter att växa. I själva verket inträffar den tidpunkt då ingen återvändo finns betydligt tidigare än när räntorna blir lika stora som inkomsterna. Eftersom en stor del av statsutgifterna – t.ex. offentliganställdas löner, investeringar, beskattade transfereringar, bidrag till viss verksamhet – direkt motsvaras av statsinkomster i form av inkomstskatter, arbetsgivaravgifter och konsumtionsskatter, kommer varje neddragning av sådana utgifter att samtidigt leda till minskade inkomster. Under det att räntorna ökar kommer således inkomsterna att minska. Därigenom rycker den tidpunkt då statsskuldräntorna kommer att överstiga statsinkomsterna allt närmare.

Det är emellertid utskottets bestämda uppfattning att vi genom väl avvägda åtgärder i dag ännu kan häva den utveckling som här skisserats. De åtgärder som krävs kommer emellertid att vara så omfattande att inte några samhällsområden kan undantas. Vi måste alla vara med och göra de uppoffringar som krävs. I annat fall kommer vi att inom några få år helt ha urholkat grunden för vår välfärd och hela den offentliga sektorns verksamhet.

Mot bakgrund härav framstår det som utomordentligt angeläget att bryta utvecklingen och sätta stopp för varje ökning av budgetunderskottet. Som utskottet framhöll och riksdagen ställde sig bakom i samband med behandlingen av årets kompletteringsproposition måste ett oeftergivligt krav vara att underskottet reduceras i jämförelse med vad som framkommer i långtidsbudgeten. Ett annat krav som utskottet samtidigt ställde var att budgetunderskottets andel av BNP med nödvändighet måste minska under åren framöver.

Enligt utskottets uppfattning är det väsentligt att utnyttja den begynnande internationella konjunkturuppgången till att ta krafttag för att sanera den svenska ekonomin. Om större delen av saneringen skulle behöva ske i ett läge med vikande internationell efterfrågan skulle anpassningsproblemen bli avsevärt större.

Redan nu bör därför beslut fattas om väsentligt större besparingar än vad regeringen föreslår. Utskottet tillstyrker därför från sina utgångspunkter bl. a. besparingar inom sjukförsäkringen, statsbidragen till kommunsektorn, fortsatt reducering av räntebidrag, hyresrabatter och andra subventioner på bostadsområdet, slopandet av skattereduktionen för fackföreningsavgifter, försäljning av statliga företag samt vissa åtgärder för att lyfta ut bostadslån från statsbudgeten. Det ankommer på respektive utskott att ta ställning till utformningen av förslagen. Besparingsförslagen (exkl. utlyftning av statliga lån) uppgår till ca 10 miljarder kronor. De bör enligt utskottets mening kunna träda i kraft från 1 januari 1984.

Regeringen uppskattar själv sina besparingsförslag till totalt 5,4 miljarder kronor. Denna summa är rent fiktiv. I summan 5,4 miljarder kronor visar sig vid närmare studium ingå engångsbesparingar, fondupplösningar och besparingar som aldrig inträffar samtidigt i tiden. Det är bara permanenta begränsningar i olika utgiftsprogram som kan betecknas som besparingar.

Om de föreslagna åtgärderna delas upp på olika kategorier och effekten läggs in på det budgetår den infaller visar det sig att de permanenta besparingar som träder i kraft den 1 januari 1984 inte är större än 900 mkr. För budgetåret 1984/85 är den permanenta besparingseffekten inte 5,4 miljarder kronor som regeringen påstår utan bara ca 3,6 miljarder kronor.

Beträffande pensionerna innebär regeringsförslaget en besparing med ca 2,9 miljarder kr. Den besparingen var emellertid inkluderad redan i den långtidsbudget som presenterades i våras, varför någon reducering av budgetunderskottet i förhållande till långtidsbudgetens kalkyl inte uppkommer. Det är att märka att regeringsförslaget innebär att pensionerna blir i stort sett desamma som de skulle ha blivit om den 1980 införda basbeloppsindexen hade fått fortsätta att gälla.

Den kommunala sektorn är den samhällssektor som vuxit klart mest under 1970-talet. Trots en gradvis neddragning av den kommunala konsumtionsökningen har den tagit i anspråk mer än hälften av resurstillväxten den senaste tioårsperioden.

I den nuvarande ekonomiska situationen måste självfallet också kommuner och landsting vara beredda att spara. Detta bör ske genom omprioriteringar, effektiviseringar och bättre hushållning med tillgängliga resurser. Med hänsyn till den kraftiga expansionen under 1970-talet bör det rimligen finnas ett gott utrymme för sådana åtgärder. Utan en sådan kommunal omprövning sprängs de samhällsekonomiska ramarna. Ytterligare kommunalskattehöjningar är ingen framkomlig väg. Inte minst skulle låginkomsttagare drabbas hårt.

Regeringens proposition innehåller i det närmaste en uppmaning till kommunerna att expandera, eftersom det på flera ställen talas om den förbättrade eller starkt förbättrade ekonomiska situation som nu kommer att råda inom kommunsektorn. Utskottet anser att det samhällsekonomiska utrymmet för kommunal expansion är fortsatt starkt begränsat och att en indragning av medel från kommunsektorn därför måste ske.

Utskottet tillstyrker också att vissa engångsbesparingar görs. Det gäller utförsäljning av och introduktion på börsen av vissa statliga företag och utlyftning från statsbudgeten av viss låneverksamhet.

Beträffande effekten på statsbudgetens underskott anser regeringen att det uppstår en förbättring i förhållande till långtidsbudgetens kalkyl med ca 7 miljarder kr. Förutom besparingarna föreslås också ett antal skattehöjningar, som tillsammans antas inbringa ca 2 miljarder kr.

Utskottet anser att denna bedömning är felaktig. Vissa av besparingarna är av engångskaraktär och inte permanenta. Utskottet delar inte uppfattningen att de totala skatteintäkterna stiger med de förutsatta 2 miljarder kronorna. Erfarenheten visar att skattetrycket i Sverige nu nått sådan höjd att ytterligare höjningar av skattesatser möjligen ger större intäkter för just den skatten, men samtidigt lägre intäkter från andra skatter. Detta beror dels på att basen för dessa skatter minskar, dels på att människors beteende påverkas. De totala skatteintäkterna kommer därför inte att stiga på det sätt regeringen påstår.

Slutsatsen av detta är att de av regeringen nu föreslagna åtgärderna är klart otillräckliga för att hålla budgetunderskottet på oförändrad nivå under nästa budgetår.

Utskottet anser att besparingarna för budgetåret 1984/85 bör vara minst 10 miljarder kr. större än regeringen hittills presenterat.

Skattepolitiken

Att försöka höja det totala skattetrycket kommer inte att lösa några problem utan endast att skapa nya. Därför säger utskottet nej till samtliga regeringens förslag i den mån de innebär en höjning av det totala skattetrycket.

De föreslagna höjningarna är också skadliga för tillväxten. De riskerar att ytterligare förstärka de snedvridande effekter som vårt nuvarande skattesystem är behäftat med. Höjningarna riktar sig mot det produktiva sparandet genom att i stort sett endast produktivt sparkapital är belagt med exempelvis förmögenhetsskatt. Även den i proposition 1983/84: 48 föreslagna omsättningsskatten på börsaktier har denna inriktning.

Som exempel kan nämnas att den nu föreslagna höjningen av förmögenhetsskatten i praktiken i många fall blir rent konfiskatorisk. Avkastningen kommer ofta inte att räcka till för att betala både inkomstskatt på denna och förmögenhetsskatt på behållningen. Delar av förmögenheten kan då komma att behöva realiseras för att få pengar till skatten.

Särskilt negativa blir effekterna för småföretagen. En småföretagares förmögenhet är bunden i produktiv utrustning, maskiner och byggnader och inventarier. Företagaren kan inte rimligtvis göra sig av med t.ex. maskiner, eftersom det vore detsamma som att göra sig av med möjligheten att fortsätta verksamheten. Kostnaden för företaget för att betala den ökade skatten blir också mångdubbelt större än själva skattebeloppet, eftersom skatten måste betalas med redan beskattade pengar.

Några exempel belyser detta. Med en bolagsförmögenhet på 1 miljon kronor innebär förslaget att förmögenhetsskatten ökar med 10000 kronor. Den ökade kostnaden för företaget om företagaren med oförändrat netto skall kunna betala denna summa uppgår emellertid till ca 70000 kronor. Om bolagsförmögenheten är ca 2 miljoner kronor ökar skatten med 25000 kronor men belastningen på företaget ökar med ca 175000 kronor. Utskottet anser att detta är orimliga effekter som kommer att påverka företagsamheten mycket negativt. Förmögenhetsskatten på det i småföretagen arbetande kapitalet bör undantas från beskattning. Det är enligt utskottets uppfattning ett sätt att stödja de små och medelstora företagen. Regeringens politik innebär i praktiken – vad man än i ord säger – ökade skatter och pålagor för företagen och mindre möjlighet att starta och driva företagsamhet.

Den föreslagna förmögenhetsskattehöjningen får orimliga konsekvenser även i andra avseenden. Det gäller t.ex. villaägare utan någon annan förmögenhet än ett hus på vilket de har amorterat ner lånen genom en lång tids sparande. Nu får de plötsligt förmögenhetsskatt på omkring en tusenlapp utan att ha minsta möjlighet att göra något åt detta.

Vad utskottet anfört om riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken med anledning av motionerna 86 (fp) och 100 (c) bör ges regeringen till känna.

I *motion 91* (m) anförs att regeringens hittillsvarande politik inneburit en mycket kraftig offentlig utgiftsexpansion. Att underskottet likväl tycks ha slutat stiga beror på att regeringen pressade upp utgifterna budgetåret 1982/83 och ökade på inkomsterna budgetåret 1983/84 genom engångsförstärkningar. Regeringens förslag till besparingar är otillräckliga och till drygt hälften av engångsnatur, anser motionärerna. Man är också kritisk till att regeringen inte sätter upp några mål för budgetunderskottet för nästa budgetår. Man avvisar alla skattehöjningsförslag utom vad gäller sprit, vin och tobak, men accepterar praktiskt taget alla besparingar. Motionärernas förslag till budgetpolitiska riktlinjer baseras på det förslag man lade fram i våras. Det uppges leda till en utgiftsnivå som är drygt 20 miljarder kronor lägre än regeringens. Även skatterna föreslogs bli lägre, drygt 7 miljarder kronor. Underskottet skulle därmed enligt motionärernas alternativ ligga 13,5 miljarder kronor under regeringens.

Moderata samlingspartiet förespråkar i sin motion nedskärningar i de offentliga utgifterna som utskottet anser går alltför långt. Utskottet anser att de, om de genomfördes – vilket skulle vara svårt då förslagen i vissa fall saknar konkret innebörd – skulle leda till alltför stora depressiva effekter i ekonomin.

Som framhållits i det föregående anser utskottet att en besparingsvolym på ca 10 miljarder kronor är väl avvägd. Utskottet avstyrker därför motion 91 (m).

I *motion 141* (vpk) anförs att Sverige inte kan komma ur krisen utan omfattande strukturella förändringar av hela det ekonomiska systemet. Kampen mot arbetslösheten måste föras efter två samverkande huvudvägar. Den samhälleliga industrikapaciteten måste byggas ut, vilket enligt motionärerna endast kan ske genom ett nationellt industriprogram. Ett statligt industriprogram måste vidare gå hand i hand med en planmässig utbyggnad av den offentliga sektorn.

Utskottet finner det inte meningsfullt att försöka analysera motionens besparings- och skatteförslag från konjunkturpolitisk synpunkt eftersom sådana perspektiv saknas.

Enligt utskottet finns det inte heller i motionen några realistiska förslag som kan förväntas lösa dagens ekonomiska problem.

I motionen avvisas praktiskt taget samtliga aktuella besparingsförslag. Nedskärningarna inom försvaret finner motionärerna dock vara otillräckliga och förordar, förutom de åtgärder regeringen lägger fram, att JAS-projektet avbryts.

Den samlade effekten av förslagen i motionen anges i jämförelse med propositionen leda till en förstärkning av statsbudgeten med 3,8 miljarder kronor. Detta resultat räknar motionärerna med att kunna uppnå genom i huvudsak mycket långtgående höjningar av skatten på förmögenheter och skatten på handeln med aktier; höjningar som enligt utskottets mening är helt orealistiska.

Dessutom finner utskottet den politiska omläggningen som förordas i motionen mot socialistisk planhushållning helt oacceptabel.

Utskottet avstyrker därför motion 141 (vpk).

I *motion 34* (fp) anförs att skattehöjningar inte skapar nya jobb utan tvärtom slår ut varaktiga arbetstillfällen inom näringslivet.

Arbetsmarknadspolitiska insatser måste därför finansieras genom besparingar på andra områden i den statliga budgeten. Skattehöjningar får enligt motionärerna icke komma i fråga.

Utskottet har tidigare med riksdagens godkännande uttalat att i det uppkomna statsfinansiella läget kan inte ens aldrig så välmotiverade arbetsmarknadspolitiska satsningar få leda till att budgetunderskottet ytterligare försämras. Utskottet delar motionärernas uppfattning att insatser av

detta slag alltid skall finansieras med besparingar och inte med skattehöjningar.

Vad utskottet anfört med anledning av motion 34 bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken m. m.*
   att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1983/84: 40 och motionerna 1983/84: 91 yrkandena 1 och 2 samt 1983/84: 141 yrkande 1 samt med anledning av motionerna 1983/84: 100 yrkande 1, 1983/84: 86 yrkandena 1 och 2 och 1983/84: 34 yrkande 1 godkänner vad utskottet anfört och som sin mening ger regeringen detta till känna.

3. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken m. m.

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med "Den förda" och på s. 23 slutar med "budgetens inkomstsida" bort ha följande lydelse:

Den ekonomiska krisen är inte enbart av konjunkturell art. Den är också av strukturell karaktär, ett uttryck för en tillspetsning av den moderna kapitalismens motsättningar. Krisen har inneburit en förskjutning inom kapitalet, där vissa storfinansgrupper kunnat bygga ut sina maktställningar. Inte minst har finanskapital och spekulanter gynnats i denna långvariga kris, som alltmer blottlägger parasitära sidor hos den moderna kapitalismen.

Krisen har också inneburit en förskjutning mellan samhällsklasserna. De arbetandes ekonomiska och sociala villkor har försämrats. Arbetslöshet eller hot om arbetslöshet, transnationaliseringen av de kapitalistiska ekonomierna har grundlagt denna allmänna försvagning av de löncarbetandes läge. Samtidigt har de kapitalistiska staternas ekonomiska politik genomgående medverkat till denna förskjutning av klassernas positioner i samhället.

De sociala reformer som de arbetande direkt eller indirekt frampressat av den offentliga sektorn har i vårt land bidragit till en jämnare inkomstfördelning och en höjning av de arbetandes levnadsstandard. Det ligger i klasskampens natur att borgerligheten, när den ser tillfälle att tränga tillbaka arbetarklassen, angriper denna sektors socialt nyttiga delar. Därigenom försvagas inte bara arbetarklassen materiellt. Väg banas också för en ökad privatisering och geschäftsverksamhet.

Stora och växande underskott i statsbudgeten, orsakade av bristande

tillväxt i ekonomin, insatser för att dämpa takten i krisens verkningar, betydande skattelindringar för främst höginkomsttagare och kapitalägare har fått bli ett huvudmotiv för angreppen mot erövrade sociala rättigheter. Gång efter annan har regeringar för att minska detta underskott framlagt nedskärningsförslag. I den borgerliga ideologins främsta språkrör framställs det som att sociala försämringar för folkflertalet är en dygd och utmålas fräckheten i angreppen på folkets levnadsstandard som ett mått på politisk handlingskraft. Den borgerliga klasspolitiken framställs som nationens frälsning.

De i proposition 1983/84: 40 angivna åtgärdsförslagen följer i betydande utsträckning den borgerliga nedskärningspolitikens grundvärderingar. En stor del av åtgärderna, som skall ge en minskning av underskottet med 7 miljarder kronor, innebär sociala försämringar och en begränsning av konsumtionsutrymmet, vilket också kan få negativa effekter på sysselsättningen. Utöver dessa utgiftsminskningar eller inkomstförstärkningar på ca 7 miljarder kronor tillkommer för övrigt en försämring gentemot gjorda utfästelser till pensionärerna på ca 3 miljarder kronor. Trots att det i propositionen eller i propositioner som framlagts vid samma tidpunkt finns vissa förslag som i någon mån ökar skatterna på kapitalinkomster, så utgör summan av regeringsförslagen en omfördelning till de arbetandes nackdel. Härtill kommer också det i olika propositioner uttalade starka stödet för kapitalägarintressena i den nu begynnande avtalsrörelsen.

De stora underskotten i statsbudgeten och de stora statsskuldräntorna är naturligtvis ett problem för den ekonomiska politiken. Den offentliga sektorn har fått en negativ nettoförmögenhet. Nettoförmögenheten i Sverige har bytt ägare. Den har övergått från offentlig sektor till banker, finansbolag, storföretag, rika privatpersoner och utländska långivare.

Denna nettoförmögenhetsförskjutning har givit upphov till en oerhörd förmögenhetstillväxt hos kapitalstarka grupper. I samma riktning har kapitalismens alltmer framträdande parasitära drag verkat. En minskning av statsskulden bör därför inte åstadkommas genom sociala försämringar utan genom åtgärder riktade mot spekulation och stora förmögenheter. Vägen till förbättrade statsfinanser går alltså via en verklig utjämningspolitik.

Detta betyder inte att statsbudgetens utgiftsposter är heliga ting som inte får vidröras. Den stora delen av den offentliga verksamheten betalas av de lönearbetande och dessa har rätt att fordra att alla utgifter underställs en kritisk prövning.

Huvudmålet för den ekonomiska politiken är emellertid inte statsskulden, utan att arbetslösheten kan nedbringas. Ett samhälle utan arbetslöshet är ett samhälle där ekonomin styrs planmässigt för att tillgodose medborgarnas behov. Ett sådant samhälle kan bara skapas om storfinansens maktställningar bryts. Den ekonomiska politiken måste enligt utskottet ha en sådan huvudinriktning att den bekämpar arbetslöshet och orättvisor och de makt- och produktionsförhållanden som är deras orsaker.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med "Enligt utskottets" och på s. 25 slutar med "141 (vpk) yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Den borgerliga klasspolitiken avviker i dess folkpartistiska tappning inte mycket från den moderata linjen. Liksom moderaterna tror folkpartimotionärerna att nedskärningar är huvudmedlet att klara de ekonomiska problemen. Samtidigt vill de inte vara med om några skatteskärpningar för kapital- och stora förmögenhetsägare. De riktlinjer folkpartimotionen förordar är således ägnade att fördjupa krisen och att vidga de ekonomiska klyftorna.

Utskottet avstyrker motion 86 (fp) yrkande 1.

I *motion 100* (c) understryks att med hänsyn till att förbättringen i handelsbalansen väntas fortsätta och att en viss uppgång i industriproduktionen kan komma till stånd, finns det all anledning att ta tillfället i akt att under nu pågående konjunkturuppgång strama åt de offentliga utgifterna. Samtidigt framhålls att de underliggande inflationstendenserna är oroväckande. Budgetunderskottet ökar inflationsrisken, driver upp räntenivån och minskar utrymmet på kapitalmarknaden för industrins investeringar. Därför måste de offentliga utgifterna minska. Enligt motionen bör därvid de fördelningspolitiska aspekterna beaktas.

Även om centermotionen mera uttalar sig för att fördelningspolitiska aspekter bör beaktas, avviker inte heller dess grundlinje från den som förordas av de övriga borgerliga partierna. Inte heller i denna tappning kan den borgerliga klasspolitikens riktlinjer för ekonomisk politik accepteras.

Utskottet avstyrker därför motion 100 (c) yrkande 1.

I *motion 141* (vpk) anförs att Sverige inte kan komma ur krisen utan omfattande strukturella förändringar av hela det ekonomiska systemet. Kampen mot arbeslösheten måste föras efter två samverkande huvudvägar. Den samhälleliga industrikapaciteten måste byggas ut, vilket enligt motionärerna endast kan ske genom ett nationellt industriprogram. Ett statligt industriprogram måste vidare gå hand i hand med en planmässig utbyggnad av den offentliga sektorn.

Enligt utskottets mening visar vpk-motionen orsakerna bakom den nuvarande ekonomiska krisen. Den politik för arbete, demokrati, rättvisa och social trygghet som motionen anvisar överensstämmer med utskottets mening om vilka riktlinjer den ekonomiska politiken bör följa. Motionen avviker från propositionen och de övriga partiernas motioner i anledning därav, däri att den ser de ekonomiska problemen inte bara ur ett kortsiktigt ytperspektiv. Den kan därför förorda de avgörande samhällsförändringar som är nödvändiga för att landet skall kunna befrias från kapitalismens ekonomiska kriser.

Utskottet tillstyrker därför motion 141 (vpk) yrkande 1.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 26 börjar med "Allvaret bakom" och på s. 30 slutar med "olika partimotioner" bort ha följande lydelse:

Samtidigt som man inser det allvarliga i denna utveckling är det nödvändigt att inte skapa en fetisch av minskningen av det statliga budgetunderskottet. Många av de negativa konsekvenserna som idag tillskrivs budgetunderskottet är obevisade. Vi har förvisso ett stort underskott i statens budget, men vi har samtidigt en stor underutnyttjad kapacitet i ekonomin. Det finns i företagen, på spekulationsmarknaden och i ekonomins grå och svarta sektorer väldiga ekonomiska tillgångar, varför t.ex. talet om att statsbudgetens underskott skulle "tränga undan" andra sektorer icke kan anses relevant.

Det bör i sammanhanget påpekas att det underskottsbegrepp som har vikt för den samhällsekonomiska balansen är den samlade offentliga sektorns underskott. Detta är betydligt mindre än själva statsbudgetens underskott. Men också den samlade offentliga sektorns underskott har nu vuxit sig större än 50 miljarder kronor.

De stora statsskuldräntorna är icke desto mindre ett problem. De belastar statsbudgeten och medför en betydande inkomstomfördelning i samhället. De innebär en kraftig påspädning av nettoförmögenheten inom den finansiella sektorn. Detta innebär med andra ord att nationaliseringar inom kreditsektorn av t.ex. privata affärsbanker och försäkringsbolag skulle innebära en "nationalisering" av statsskulden.

I ett kortare tidsperspektiv bör den svällande spekulationssektorn i ekonomin angripas genom rejäla skatteskärpningar. Regeringens snarast symboliska förslag i den riktningen antyder en sådan linje, men dessa förslag är så begränsade att de mest syns vara försök att dämpa opinionen inom arbetarrörelsen mot en eljest i sina huvuddrag orättfärdig fördelningspolitik. De propåer som finns på borgerligt håll, men som även syns ha sina anhängare i finansdepartementet, om att huvudmedlet till ett minskat underskott går via en kraftig krympning av den offentliga sektorn finner utskottet vara uttryck för helt oriktiga föreställningar om de ekonomiska sammanhangen. Kraftiga neddragningar av offentlig verksamhet skulle menligt inverka på sysselsättningen och den ekonomiska tillväxten. Därigenom skulle statens inkomster faktiskt kraftigt minska men så inte dess utgifter – såvida inte politiken skall ha en helt asocial inriktning. Statens utgifter för de arbetslösa och alla sociala utgifter skulle kraftigt öka genom en sådan neddragning, samtidigt som statens skatteinkomster kraftigt skulle minska.

För att bryta utvecklingen krävs det därför en politik för tillväxt och för kraftiga åtgärder mot spekulation och andra parasitära drag i den moderna kapitalismen. Naturligtvis måste också vissa statsutgifter prövas kritiskt.

Det kan också vara riktigt att på vissa områden se över och begränsa den s.k. "utgiftsautomatiken" i den offentliga verksamheten. När regeringen i

propositionen t. ex. förordar att ett tak på 4 % sätts för det militära försvarets priskompensation är detta ett litet steg i rätt riktning. Typiskt nog avvisas denna "besparing" av såväl moderaterna (motion 91) som folkpartiet (motion 86). Dessa partier som så ofta och gärna angriper offentliga utgifter är de största uppbackarna av det militära slöseriet.

Emellertid får begränsningar av "utgiftsautomatiken" inte genomföras på områden eller på ett sådant sätt att det får ekonomiskt och socialt negativa effekter för redan utsatta grupper. Riktmärket 4 % kan visserligen anges som ett stöd i kampen mot inflationsförväntningar, men utgifterna måste prövas efter sin sociala vikt.

Regeringsförslaget i propositionen avser att stärka statsbudgeten. Dels förordar regeringen ett antal utgiftsbegränsande åtgärder och dels några inkomstförstärkande åtgärder. Flera av de utgiftsbegränsande åtgärderna finner utskottet oacceptabla. Det gäller t. ex. krympningen av det internationella utvecklingsbiståndet, slopandet av livsmedelssubventioner på alla varor utom mjölk, minskade investeringar inom SJ och flera nedskärningar inom utbildningen. Samtidigt måste utskottet, som redan nämnts, påpeka att de inkomstförstärkande åtgärder regeringen förordar när det t. ex. gäller tillfällig höjning av förmögenhetsbeskattningen och införandet av skatt på omsättningen på aktier eller skärpningar av realisationsvinstbeskattningen lagts på en alltför blygsam nivå.

I motion 141 (vpk) redovisas en annorlunda budgetpolitik, som helt ansluter till de principer som utskottet uttalat sig för i det föregående. Dessa förslag – som som regel underbyggts med en utförligare argumentation i särskilda motioner till de skilda huvudtitlar som berörs i propositionen – skulle ge samma totaleffekt på statsbudgeten som regeringens alternativ. Men samtidigt skulle dessa förslag ge möjlighet till en mera expansiv politik.

Förslagen i denna motion har sammanfattats i följande tabell.

	milj. kr.
A. Förstärkta inkomster utöver regeringens förslag:	
Realisationsvinstbeskattning på aktier	3 000
Höjd omsättningsskatt på börshandeln	6 000
Skärpt engångsskatt på stora förmögenheter	1 700
Oförändrade inkomstskatteskalor	3 000
summa	13 700
B. Besparingar utöver regeringens förslag:	
Avbrytande av JAS-projektet	750
summa A+B	14 450
C. Avslag på nedskärningsförslag:	
U-landsbistånd	– 368
Uppfyllande av vallöften till pensionärer	– 3 000
Läkemedels- och patientavgifter och försämring av tandvård för barn och ungdom	– 634
Järnvägarna	– 200
Utbildningsdepartementets område	– 420
Livsmedelssubventioner	– 850
Arbetsmarknadsdepartementets område	– 115
Bostadsdepartementets område	– 50
summa	– 5 637

D. Återställande av kommunernas fulla beskattningsrätt av juridiska personer	− 5000
summa C+D	−10637
E. Totaleffekt på statsbudgeten: (A+B) − (C+D)	+ 3813

Utskottet tillstyrker därmed motion 141 (vpk) vad avser den del av yrkandet som berör budgetpolitiken.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 32. börjar med "I motion 141" och på s. 34 slutar med "34 yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Med det anförda avstyrker utskottet de förslag till budgetpolitiska riktlinjer som föreslås i motion 91 (yrkande 2) och motion 86 (yrkande 2).

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken m. m.*
   att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1983/84: 40 och motionerna 1983/84: 34 yrkande 1, 1983/84: 86 yrkandena 1 och 2, 1983/84: 91 yrkandena 1 och 2 samt 1983/84: 100 yrkande 1 godkänner vad som förordas i motion 1983/84: 141 yrkande 1 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Statsskuld- och kreditpolitiken

Lennart Blom, Filip Fridolfsson, Hugo Hegeland och Margit Gennser (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 34 som börjar med "Utskottet har nyligen" och slutar med "91 (m) yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Budgetunderskottet fortsätter – som påpekas i motion 91 (m) – att vara det dominerande problemet på den svenska kreditmarknaden.

Utskottet finner det mycket oroväckande att räntenivån redan i inledningen av konjunkturuppgången tvingas upp på de nivåer som gäller för det senaste riksobligationslånet. När konjunkturuppgången ytterligare stärkts, kapacitetsutnyttjandet förbättras och företagens investeringsvilja därmed ökar kommer statens finansieringsproblem ytterligare att förvärras. Stor risk föreligger då att statens kreditbehov ytterligare pressar upp räntan på statspapper, vilket höjer avkastningskravet på reala investeringar. Därigenom motverkas den industriella expansionen.

Eftersom utrymmet för att finansiera budgetunderskottet hos hushållen, försäkringsbolagen och AP-fonden är begränsat återstår inte någon annan möjlighet än att dra ner underskottet om utträngningseffekter skall undvi-

kas. Moderat statsskuldpolitik syftar till att minska och på sikt avveckla budgetunderskottet. En kraftig neddragning av underskottet medför lägre ränta, en bättre fungerande kreditmarknad och möjligheter till varaktig industriell expansion.

Statsskulden var vid föregående årsskifte knappt 400 miljarder kronor. Vid slutet av innevarande år kommer statsskulden att vara nästan 490 miljarder kronor. Enligt långtidsbudgeten kommer skulden att ha vuxit till 900 miljarder kronor budgetåret 1987/88, om ingenting görs för att bryta utgiftsexpansionen. Så sent som 1978 uppgick statsskulden till endast drygt 30% av landets samlade produktion. I år uppgår statsskulden till över 70% av bruttonationalprodukten. 1986 eller senast 1987 kommer statsskulden att vara större än hela vår samlade produktion om inget trendbrott sker.

Förhållandena på kreditmarknaden har närmare analyserats av den kreditpolitiska utredningen som för knappt ett år sedan lade fram sitt betänkande. Utredningen framhåller regleringarnas snedvridande effekter på kreditmarknaden och rekommenderar en övergång till en mer "marknadskonform" kreditpolitik.

Riksbanken har nyligen tagit ett steg i rätt riktning när tillämpningen av likviditetskraven upphävdes.

Enligt utskottets mening bör kreditpolitiken helt befrias från vissa nu existerande regleringar. Emissionskontroll och särskild placeringsplikt bör avskaffas. Endast i verkliga krisfall och då med begränsning av regleringarnas varaktighet kan vissa ingrepp såsom placeringskrav och utlåningsreglering tillgripas. Den kreditpolitiska styrningen bör främst ske med hjälp av kassakrav. Utskottet tillstyrker därmed motion 91 yrkande 3.

dels utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *statsskuld- och kreditpolitiken*
   att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 91 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. Statsskuld- och kreditpolitiken

Björn Molin (fp), Nils Åsling (c) och Rolf Rämgård (c) anser att den del av utskottets yttrande på s. 34 som börjar med "Utskottet har nyligen" och slutar med "91 (m) yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Förhållandena på kreditmarknaden har analyserats av den kreditpolitiska utredningen (SOU 1982: 52). Utredningen framhåller regleringarnas snedvridande effekter på kreditmarknaden och rekommenderar en övergång till en mer "marknadskonform" kreditpolitik.

I likhet med vad som anfördes i reservationen till finansutskottets betänkande FiU 1983/84: 14 om fortsatt giltighet av lagen om kreditpolitiska

medel anser utskottet att utvecklingen mot en mer marknadsanpassad kreditpolitik måste påskyndas, så att styrning med likviditetskrav, placeringsplikt och räntereglering kan slopas. Förslag bör föreläggas riksdagen med sikte på genomförande till den 1 januari 1985. I avvaktan härpå bör möjlighet finnas att utnyttja nuvarande kreditpolitiska medel. Motionärernas förslag om att avskaffa emissionskontroll och särskild placeringsplikt redan nu avvisas sålunda av utskottet. Utskottet avstyrker därmed motion 91 (m) yrkande 3.

6. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder inom den offentliga sektorn

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 34 börjar med "Som utskottet" och på s. 35 slutar med "motion 21 (vpk)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning. Skall arbetslösheten bekämpas framgångsrikt måste den samhälleliga industrikapaciteten byggas ut på ett alltmer planmässigt sätt. Detta måste ske hand i hand med en planmässig utbyggnad av den offentliga sektorn. En utbyggd offentlig sektor och ett samhälleligt industriprogram betingar varandra ömsesidigt. Utskottet menar att regeringen måste ge högsta prioritet åt att utarbeta förslag i enlighet med motionens riktlinjer.

Utskottet tillstyrker härmed motion 21 yrkandena 1 och 6.

dels utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *arbetsmarknadspolitiska åtgärder inom den offentliga sektorn*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 21 yrkandena 1 och 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

7. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder inom den offentliga sektorn

Björn Molin (fp), Nils Åsling (c), Lennart Blom (m), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c), Hugo Hegeland (m) och Margit Gennser (m) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 34 börjar med "Som utskottet" och på s. 35 slutar med "offentliga sektorn" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening finns inga förutsättningar för en ökad offentlig sysselsättning inom den närmaste framtiden. Den sysselsättningsökning som krävs för en återgång till full sysselsättning måste i stället bygga på en stabilisering av utvecklingen inom näringslivet, både industrin och den privata tjänstesektorn.

Grunden för en stabilisering inom industrin utgörs enligt utskottets uppfattning av en bevarad konkurrenskraft, vilket framför allt förutsätter en kraftfull finanspolitik som syftar till att nedbringa inflationstakten till vad som råder i våra viktigaste konkurrentländer.

8. Övergång till fleråriga budgetperioder och vidgade ramar för kommunerna

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 35 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "yrkandena 4 och 5" bort ha följande lydelse:

I det svenska statsbudgetsystemet saknas en reell långtidsbudget. Den nuvarande långtidsbudgeten är i allt väsentligt en konsekvensberäkning. Den ger alltså ingen vägledning av en mera långfristig utveckling av budgettänkandet.

Utskottet menar att förslaget om en övergång till flerårsbudgetar icke skall tolkas som att systemet med ett-årsbudgetar skall överges utan att långtidsbudgetarnas ställning skall utvidgas och stärkas. Detta skulle ge den möjlighet till den förbättrade planmässighet och framförhållning som motionen efterlyser.

Därmed tillstyrks motion 21 (vpk) yrkandena 4 och 5.

dels utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *övergång till fleråriga budgetperioder och vidgade ramar för kommunerna*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 21 yrkandena 4 och 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

9. Den kommunala beskattningsrätten av juridiska personer

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 35 som börjar med "Utskottet behandlade" och slutar med "yrkande 2 avstyrks" bort ha följande lydelse:

När denna beskattningsrätt drogs in av en borgerlig regering var det i ett perspektiv av en allmän nedskärning av den offentliga sektorn och som ett led i attackerna på den kommunala sektorn och dess expansionsmöjligheter. De båda arbetarpartierna i riksdagen ansåg denna åtgärd vara en konfiskation av kommunala medel.

Det gamla systemet hade sina brister i det det särskilt gynnade kom-

muner i vilka många av bolagens huvudkontor var belägna. Motionärernas ståndpunkt att beskattningsrätten därför skall återföras partiellt enligt det gamla systemet och partiellt som ett stöd till särskilt svaga kommuner måste därför ses som väl motiverat. I väntan på resultatet av den utredning som nu arbetar med frågan bör således den kommunala beskattningsrätten av juridiska personer återföras till kommunerna i enlighet med vad som yrkas i motionen. Varje års väntan på denna åtgärd innebär ju en fortsatt konfiskation av kommunala medel och ett hinder för den kommunala sektorns expansion.

Motion 141 (vpk) yrkande 2 tillstyrks sålunda.

dels utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *den kommunala beskattningsrätten av juridiska personer*
   att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 141 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

10. Den kommunala beskattningsrätten av juridiska personer

Lennart Blom, Filip Fridolfsson, Hugo Hegeland och Margit Gennser (alla m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 35 som börjar med "Utskottet behandlade" och slutar med "denna fråga" bort ha följande lydelse:

Kommunernas bokslut för 1982 visar på att en konsolidering ägt rum i den kommunala sektorn. De finansiella perspektiven har successivt förbättrats och utsikterna för 1984 är ljusare än vad tidigare bedömningar utvisat. Enligt utskottets mening finns det emellertid inte något samhällsekonomiskt utrymme för en kommunal expansion. Att såsom motionärerna föreslår tillföra kommunerna medel genom att öka beskattningsunderlaget och därigenom försämra statsfinanserna kan utskottet därför inte tillstyrka. Behovet att minska det statliga underskottet talar närmast för att den kommunala beskattningsrätten av juridiska personer begränsas ytterligare och att motsvarande medel tillförs staten.

Tabellförteckning

Tabell 1 Sammanställning av vänsterpartiet kommunisternas förslag på budgetpolitikens område 17

Tabell 2 Bruttonationalproduktens utveckling i OECD-området ... 18

Tabell 3 Konsumentprisutvecklingen i OECD-området 19

Tabell 4 Arbetslösheten inom OECD-området 19

Tabell 5 Försörjningsbalans 21

Tabell 6 Budgetsaldo i långtidsbudgeten. Huvudalternativ 26

Tabell 7 Effekter på statsbudgeten under budgetåret 1984/85 av i proposition 40 redovisade förslag 29

Innehåll

Inledning 1
Propositionen 2
Den ekonomiska politiken 2
Budgetpolitiken 5
Motionerna 8
86 (fp) 8
91 (m) 10
100 (c) 12
141 (vpk) 15
Utskottet 18
Den ekonomiska politiken 18
Internationell bakgrund 18
Den ekonomiska utvecklingen i Sverige 20
Allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken 22
Budgetpolitiken 25
Statsskuld- och kreditpolitiken 34
Övriga motionsyrkanden 34
Hemställan 36

Reservationer

1. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken m. m. (m) 37
2. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken m. m. (c, fp) 45
3. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken m. m. (vpk) 56
4. Statsskuld- och kreditpolitiken (m) 61
5. Statsskuld- och kreditpolitiken (c, fp) 62
6. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder inom den offentliga sektorn (vpk) 63
7. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder inom den offentliga sektorn (m, c, fp) 63
8. Övergång till fleråriga budgetperioder och vidgade ramar för kommunerna (vpk) 64
9. Den kommunala beskattningsrätten av juridiska personer (vpk) 64
10. Den kommunala beskattningsrätten av juridiska personer (m) .. 65

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1983